

Přítomnost

16
nezávislý
týdeník

ROČNÍK XV

V PRAZE 20. DUBNA 1938

ZA KČ 2.—

Němci okolo nás a s námi

AMICUS

K menšinovému jednání

JOSEF ŠUSTA

Bude mít Francie silnou vládu?

GUSTAV WINTER

Kdo je to Sidor?

JIRÍ HORÁK

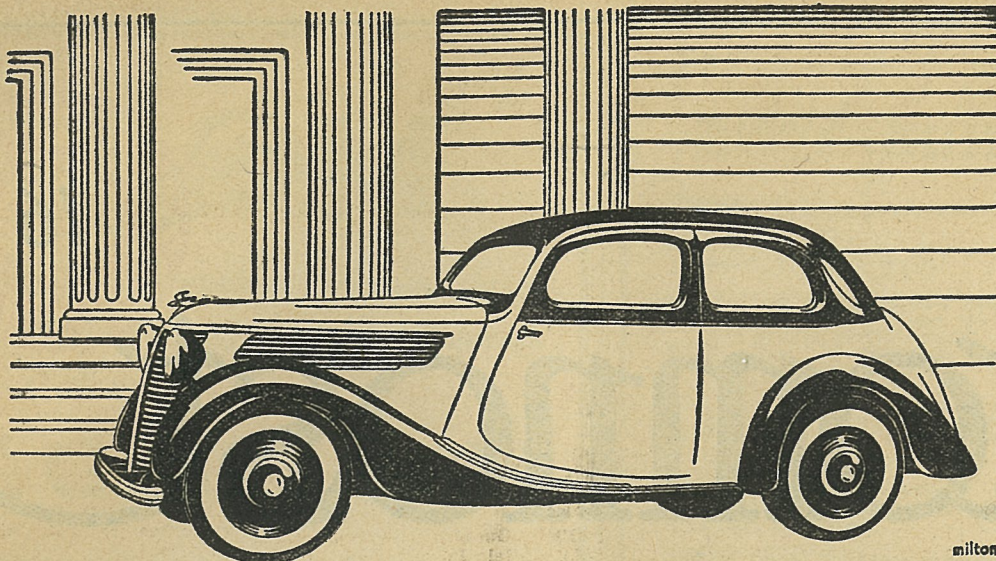
Ozbrojme divadlo!

JIRÍ FREJKA

Jak se hledá filmová hra

S. MARX

Ctyři důležité události — Velikonoce na horách — Jak rozhodují politické strany?
Velký a malý svět — Na okraji národního sjednocení — Starý muž v novém světě
O urychlení úřední činnosti — Výchovou nových lidí k lepšímu českému filmu

milton

Moderní vůz klasické konstrukce

Znalci automobilismu nazývají klasickou takovou konstrukci, která byla ve světové výrobě uznána za vyzkoušenou, nepřekonanou a proto všeobecně užívanou. - Téměř všechny továrny automobilů na světě řadí mezi klasické prvky konstrukce motory s vodním chlazením. Také automobilka Praga jde touto cestou osvědčenou v celém světě, neboť vodní chlazení má cenné výhody. Vodou chlazené motory Praga pracují za příznivých tepelných poměrů. Proto se jejich mechanismus od válců až k ložiskům šetří a mnoho vydrží. Také spotřeba benzínu a zejména oleje jest malá. Za velkých mrazů bývá vítáno, že lze motor pouhým nalitím horké vody lehce uvést do teploty příznivé pro nastartování a správný chod. - Vodní plášť přispívá též k tichosti motoru. - Naše prospekty obsahují více podrobností o moderních vozech klasické konstrukce, Praga Piccolo, Lady i ostatních. Který Vás zajímá?

PRAGA vůz na statisíce kilometrů

ČESKOMORAVSKÁ - KOLBEN - DANĚK, a. s. automobilní oddělení
Praha - Karlín, Karlova 22. Telefony 32051-5, 38641-5

30 LET PRO ZDRAVÉ SRDCE
LÁZNĚ PODEBRADY

Odborný lékař pro porodnictví a pro nemoci žen **MUDr. K. STEINBACH**
PRAHA II, Havlíčkovo náměstí 22. — Ord. 9—11, 2—4. — Telefon 270-13

KRAUS & SPOL.

tailors for gentlemen and ladies

Telefon 309-69

PRAHA II,
Panská ul. 10

OBSAH 15. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: AMICUS: Naše situace. — F. PEROUTKA: Vyrovnání s Němci — jedna z našich zbraní. — L. NOWOTNY: Papen se stěhuje na východ. — VILÉM ŠTEFAN: Barvy našeho praporu. — OTTO RADL: „Bílá nemoc“ v Londýně. — WILLY HAAS: Intelektuál ve filmu. — Jak rozumět poslednímu plebiscitu? — Propaganda strachem. — Východostřední Evropa. — Komu překážejí? — Anglický políček. — „Přítomnost“ vypisuje soutěž. — Dotaz prostého člověka.

Přítomnost

řídí Ferd. Peroutka

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE I, NÁRODNÍ TRÍDA 11

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622 • Nevyžádané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok Kč 100.—, na půl roku Kč 50.—, na čtvrt roku Kč 25.—, jednotlivá čísla Kč 2.—. Pour la France et ses Colonies Frs 2.50. Dohledací pošt. úřad Praha 25. • Odpovědný redaktor Zdeněk Richter.

TISKEM KNIHTISKÁRNY O R B I S, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA Č. 62

Němci okolo nás a s námi

(Pokračování článku „Naše situace“.)

Demokrat v zemi Masarykově nikdy nepřijme učení nacismu a bude si veřejné věci vyřizovat podle svého vlastního rozumu. Pokusy o českou kopii nacismu žalostně ztroskotaly, a ztroskotají znovu, budou-li obnoveny. Nejsme Herdenvolk, u nás každá bába má tvrdou českou palici, a dá si ji spíše utrhnout, než otočit dozadu. Jsme národ individualistů s vrozenou láskou k svobodě lidské osobnosti. Dopracovali jsme se ke značně vysokému stupni národní a politické kázně. Ještě před patnácti lety vedl jsem kampaň proti veliké chorobě odstředivosti a anarchismu, kampaň za soustředění všech pozitivních politických sil, bez čehož nemůže za našich časů trvati žádná společnost. Od té doby mnoho se změnilo k lepšímu. Uzářili jsme. Už dovedeme pochodovat v řadě a přijímat povely, musí-li to být. Nedovedeme se však podrobiti rozkazům, jež by se přičily našemu rozumu a svědomí. Máme dar kázně, ano — ale musí to býti kázeň dobrovolná, musí kotviti v silné myšlence, která posedne hlavu a rozžhaví srdce. Hrozbou, nátlakem, násilím nikdo s naším lidem ničeho nespraví. Po dobrém všechno, po zlém skoro nic. Co u nás nepořídí láska a důvod, karabáč nedokáže.

Proto demokrat v zemi Masarykově nikdy nepřijme učení a metody fašismu. Což mu nezabraňuje pochopiti, že jiná země s lidem jiného charakteru může hledati spásu v něčem, co pro nás by znamenalo zkázu. Proč hakenkreuz pohltil výmarskou republiku? Neříkejte mi: protože užíval násilí. Také výmarská republika mohla užít násilí k obraně proti fanatické menšině; měl-li hakenkreuz revolvery a dýky, měla republika strojní pušky, obrněné automobily, lehká děla — a co víc, měla na své straně zákon. Výmarská republika abdikovala, protože to ještě nebyla skutečná republika. Německá demokracie byla rozdracena, protože to ještě nebyla skutečná demokracie.

Roku 1921 mluvil jsem v poslanecké sněmovně řeč, z níž zde podle stenografického protokolu cituji následující zmínku o věcech v Německu:

„Ačkoli myslím, že pro tuto chvíli je myšlenka a posice republikanismu v německé říši dočasně upevněna, přece trvá nebezpečí, že se věci v Německu překotí, a že tam ke slovu a k moci přijde jiná síla, než je síla republikanismu a demokracie. Jsme si vědomi, že zápas není ukončen, a že ještě může nabýti velmi dramatických a velmi tragických fází.“

Výmarská republika byla plodem ztracené války; německá demokracie dovedla resonovat ve starém režimu, dovedla organisovat proti konservativním silám společnosti opozici; když však jí válečné neštěstí hodilo do klína vládu a odpovědnost za stát, ukázalo se, že je to pyramida, stojící na špicí a nikoli na široké základně. Často jsem opakoval větu, že demokracie jest čin, a prvním, základním činem demokracie je vytvoření trvalé vlády. Demokracie německá neměla času, aby k takové způsobilosti dozrála. Ponechme nyní stranou otázku, čím se při pádu výmarské re-

publiky provinila ostatní Evropa. Rekriminace by neměly mnoho smyslu. Skutečnost je ta, že výmarská demokracie byla zahubena netoliko násilnými útoky fašismu, nýbrž také svou vlastní nezpůsobilostí, svým váháním, svou bezradností, nedostatkem víry v sebe samu. Tomu my tedy zcela dobře rozumíme. A rozumíme také tomu, proč nové Německo s Hitlerem v čele sklízelo v zahraniční politice úspěch za úspěchem.

Mohutné hnutí takového druhu, jako je nacismus, nemůže se lehce zastaviti ve svém rozběhu. Nynější páni Německa mají v rukou všechny prostředky veřejné propagandy, školu, rozhlas, noviny, řečnickou tribunu a vše ostatní, a nadto mají strašného pomocníka v hrůze dnešního člověka před tělesnou bolestí. Veškerá organisace státu a veřejného i privátního hospodářství zaměřena jest k vybudování nesmírného válečného stroje. Tato militaristická síla, den ze dne rostoucí, a duch expanse, který kotví v této síle stejně jako ve známém učení nacismu, dávají dnes charakter skoro všemu Německu. Soudili bychom z gruntu falešně, kdybychom myslili, že nacistická revoluce je pouze záležitostí Němců, kteří žijí v hranicích Třetí říše. Revoluční pangermanismus vsude přeskočil hranice Reichu. Kdekoli mimo Německo žijí Němci, všude má nacismus nepochybný vliv na jejich myšlení a jednání. Jenom naivní člověk mohl by se domnívati, že toto hnutí se zastavilo u našich pohraničních hor. „Naši henleinovci svítí si elektrikou z Berlína,“ řekl někdo velmi prostě a velmi výstižně. Podívejme se tomu směle do tváře. Naš henleinismus stojí a padá s úspěchem a neúspěchem vlády nacismu v německé říši.

Vytvoří-li příroda podmínky k mocnému pohybu vzduchových proudů, žádný lidský zásah není s to zabrániti severáku, aby k nám nefoukal přes Krkonoše. Člověk nemůže nepříjemný vítr zastavit, ale může se mu přizpůsobit. Obléká si teplejší prádlo a šaty, zatopí si v příbytku, řídí svou stravu dle toho a čeká na lepší počasí. Nutně by zahynul, kdyby se přizpůsobiti nedovedl. Ani politická bouřka nedá se umělými prostředky zastaviti. Přes dva miliony našich Němců nastavily plachty a chytají do nich berlínský vítr. Co tedy máme dělati my? To je nyní první otázka naší denní politiky.

Nebylo by lépe, kdybychom našim Němcům řekli: jděte, kam vás srdce táhne? Je to otázka řečnická. Odpověď může býti jenom jedna: Nikoli, nebylo by lépe.

Při vši skromnosti myslím, že o této věci mohu říci slovo dosti závažné. Díval jsem se na udržení našich Němců v hranicích našeho státu jinak než běžné veřejné mínění v době, kdy otázka nebyla ještě rozhodnuta. Dosti dlouho před převratem z r. 1918, ještě ve staré monarchii, uveřejnil jsem o tom v prostějovském „Hlasu lidu“ dva články, v nichž jsem volal, abychom do nového státu pojali Němců co nejméně. Strhla se proti mně tenkrát velká bouře, ale to mne nezmyšlilo,

vrátil jsem se k tomu brzo po převratě. Před odjezdem velké delegace na mírovou konferenci do Paříže svolal prezident republiky T. G. Masaryk státní radu, které sám předsedal. Prítomna byla celá vláda, předseda revolučního Národního shromáždění, předsedové poslaneckých klubů a delegáti, určení ke spolupráci na mírové konferenci. Schůze měla jediný předmět, rozhodnutí o státních hranicích, jichž se měla mírová delegace v Paříži domáhati. V této schůzi jsem znovu vyložil své názory na sudetské Němce. A navrhl jsem hranici, která nerespektovala historii. Připomínám, že i dle mého návrhu muselo by v novém státě zůstat ještě mnoho Němců, neboť ani tento návrh nemohl obětovat hranici vojensky hajitelnou, nemohl dále obětovat všechny naše lesy, naše uhlí a suroviny, bez nichž by nebyl možný hospodářský život; a nemohl obětovat české obyvatelstvo v četných krajích tak zvaných německých. Byl jsem si plně vědom, že hranice žádného státu nedají se vytvořit podle zásad ryzí etnografie, ač by to snad bylo žádoucí. Tenkrát — to je moje přesvědčení podnes — byl problém řešitelný. Nuže, zůstal jsem úplně osamocen. Připojil se ke mně pouze jediný politik, byl to předseda Nár. shromáždění František Tomášek.

Dnes je situace úplně jiná. Nebudu zde vykládat, z jakých důvodů. Musím pouze říci, že dnešní hranice našeho státu je nedotknutelná pro všechny Českoslováky (i pro mnoho Němců), a že by ji mohla změnit jenom evropská válka.

A válka není hračka. Ani pro nás, ani pro naše Němce, ani pro Třetí říši, ani pro ostatní svět. Víme ze Španělska, z Habeše a z Číny, jak postoupilo válečné umění od ukončení světové války. Politickou konfigurací roku 1914 byla naše země ušetřena nejbystřičnějších projevů a produktů války; trpěli jsme, pravda — ale nebyli jsme válečným bojištěm. V nové válce bychom jím byli. Nevíme, k jakým činům fanatické nenávisti daly by se strhnouti dva kmeny, kdyby stannuly proti sobě, a kdyby oba věděly, že tentokrát jde o všechno. Zemí by snad proletěla hrůza a smrt dříve, než by pravidelné armády zahájily operace. Každá válka zpustoší kraj, jímž se valí. Leč je přece veliký rozdíl v následcích. Kraj zemědělský vzpomíná se nejdříve; ať bylo sebe hůř, vždy se po válce nějak zoralo a zasel, a v létě byla opět úroda, třeba hubená.

Jak by však vypadal kraj průmyslový? Naše fantasmie nám dovede zobraziti pobořená města s vybitým obyvatelstvem, stržené mosty, rozbité železniční stanice, rozvalené továrny. A továrna — to nejsou jenom cihlové komíny a železné stroje, to jsou také zapracovaní dělníci a za dlouhé desítky let vybudované spoje mezinárodního obchodu. Válka by zničila všechno na dlouho, snad navždy. Tyto a podobné představy nepochybně hrají úlohu v úvahách našich Němců. Připouštím, že v henleinovském hnutí existují skupiny extrémního pangermanismu, kterým vše toto je lhostejno. Jsou to iredentisti ryzího zrna, na něž nepůsobí nic. Ale vím zcela bezpečně, že tyto skupiny nemají převahu. I ve hnutí, které „si svítí elektrikou z Berlína“ a jehož masy jsou až do hlubin rozvířeny pangermánským fašismem, stále ještě je většina těch, kteří nechťejí riskovat násilné, katastrofální řešení. Nehledě k tomu, že veliký počet Němců nefašistických zásadně odmítá připojení pohraničních okresů k Německu z důvodů, o nichž tu bude ještě řeč. Všichni tito Němci dají přednost vnitropolitickému řešení německé otázky před risikem násilného rozseknutí šavli.

Takovému řešení dává přednost také celý československý národ. Jsme ochotni posadit se za zelený stůl s Němci, také s opozičními Němci. Pravdu mají asi ti, kteří tvrdí, že nacionalistické Němce neuspokojíme tak, aby byli úplně spokojeni. O to ani nejde. Nýbrž jde o to, aby se s naší strany stalo vše, co by mohlo přispěti k odbourání napětí, jímž se činí odpůrci ze dvou kmenů, jež jsou odkázány žiti v této zemi společným politickým a hospodářským životem.

(Příště ostatek.)

Amicus.

p o z n á m k y

Čtyři důležité události

Záležitosti světové vypadají tak, že se zdá, že jisté politické kruhy, toužící po dramatickém spádu, nepřijdou na své.

Především dohoda anglicko-italská. Hlavní příčinou „dynamické“ aktivity Německa ve střední Evropě byla okolnost, že velmoc Itálie se odtud stáhla zpět. A hlavní příčinou tohoto italského jednání byl spor Itálie s Anglií. Pakliže se potvrdí, že velikonoční mír mezi Anglií a Itálií vážně odstraní konflikt obou velmocí na dohlednou dobu, pak lze počítati s návratem Itálie do kontinentální politiky. Není sice jisto, ale je pravděpodobno, že italská politika v Evropě si nezádá žádných změn na mapě Evropy: když bylo italské imperium uznáno a když byl zničen rakouský koridor mezi Itálií a Německem, je velmi pravděpodobné, že Itálie bude už z důvodů sobeckých prováděti politiku relativně konservativní, politiku statu quo. Rozhodně však anglická zahraniční politika získá v budoucnosti větší možnost pohybu, poněvadž jeden z mnoha neuralgických uzlů britského imperia stal se méně citlivým.

Za druhé svědčí mnohé o tom, že sblížení mezi Francií a Itálií bude snad následovat. Váha a moc Francie v Evropě záleží na tom, na kolik stran musí být ve střehu. Zmírnění francouzsko-italského napětí posílí Francii jistě po mnohé stránce.

Za třetí se zdá, že nová francouzská vláda má po stránce vnitropolitické i po stránce zahraniční politiky více pevnosti, než kterákoli vláda, která v posledních dvou letech ve Francii vládla. Upevnění evropského míru závisí pak především na tom, považují-li některá ministerstva zahraničí Francii za silnou.

Za čtvrté, musí každý člověk v Evropě, který má oči a uši, zřejmě chápat, že je Československo stejně rozhodnuto k pozitivní spravedlnosti, jako k mohutné obraně proti jakékoli nespravedlnosti. Obojí — jak ochota k slušnému kompromisu, tak pohotovost k radikální obraně — jsou dvě mocné podpěry, kterými může náš stát přispěti evropskému míru. Politická amnestie na jedné, zesílené zbrojení na druhé straně dokáží snad našim německým občanům, že mohou od klidného a smírného vývoje očekávat citelné výhody, od „dramatického“ však pouze katastrofu, která by se především musila ukázat v těch oblastech Československé republiky, které jsou německé. To je vojenská samozřejmost.

Nejsme ani proroci ani kouzelníci. Nikdo nemůže našemu národu zaručit, že mu na věčné časy zůstane ušetřena zkouška ze všech nejtěžší. Prožili jsme však velmi nebezpečný měsíc a dospěli jsme o kus kupředu. Tento měsíc obdaril nás i svět několika skutečnostmi, které mohou zajistiti náš klid i naši rozhodnou odvahu. Právce to, nechceme utěšovati vyděšené, nýbrž konstatovati skutečnosti.

P. V.

Velikonoce na horách

Mladé slunce opírá se o straně hřebenu. Sedím tu na loňské trávě, která zrovna zde z nějakého mně nejasného důvodu prodrala se zimní pokrývkou. Kolem mne kvetou bledule, a nesmělé hlavičky petrklíčů zvedají svá nedůvěřivá očka k svatebnímu nebi.

Sedím tu uprostřed těchto nezbytných rekvizit jarní básně a hledím do dálky — do Německé říše. Právě zde táhnou se hranice. Větve této československé jedle dotýkají se větví německé borovice, kořeny oněch dvou stromů bezstarostně se propletají, bez jakékoli národní hrdošti. Lučiny a lesy splývají v jedno, a marně hledám znamení, jež by přesvědčovalo o superioritě chlorofylu německého před českým.

Zrovna tak marné pátrám po tvářích těch říšskoněmeckých domkářů a drvoštěpů, po nějaké té značce vyvolené rasy. Jsou to tytéž bojem o denní skývu chleba znavené obličejy, jako u lidí na této straně hranice, mráz jim zrovna tak zbarví tváře a zrovna tak bledne jejich vlas pod slunečními paprsky. Není nejmenšího rozdílu, i když několik kilometrů dále jejich mateřská řeč pozvolna stává se českou.

Pozorují mizející sněh a připomíná mi to, jak dennodenně ubývá i nás, kteří nechceme patřit k těm, kdo v překotné panice pospíchají schovat svou ulekanou tvář do sukni matky Germanie, místo aby v čerstvém větru volně výměny názorů, místo aby d e m o k r a t i c k y hájili svá práva — a třebas se i o ně rvali.

Stydím se za tyto své bratry, kteří po zániku Rakouska jsou vedle Švýcarů jedinými, na něž platí slovo politického nebožtíka Schuschnigga: státi jako praporečníci svého národa na mostech, spojujících různé kultury.

Lituji je, že z vlastní vůle, hnání pudem stáda, vzdali se tohoto tak jedinečného úkolu, že zbaběle opustili dějinami a osudem jim vytčené místo a zařadili se do masy.

A nikoho se neptám, smím-li se ještě nazývat Němcem, když svou láskou k demokracii sám jsem se postavil mimo jejich „Volksgemeinschaft“.

Po válce a po převratu bylo nám to samozřejmé, zůstati Němci. Neviděli jsme v tom ani hrůznost ani zásluhu, přes různá pokolení a bezpráví. Byla to prostě samozřejmost.

Zůstati však d n e s Němcem, uvědoměným, třebas ne řvoucím Němcem, k tomu málem patří sebezapření, trochu hrůznosti a velká láska. Jak hluboce zakotvena tato naše láska musí být, když i dále se k ní hlásíme — ne pro politický vzrůst Německa — ale p ř e s t o!

Slunce se směje, ptáci jásají — je jaro. Dej Bůh, aby zahnal i ten náš německý listopad! C. M. W. (čsl. Němec)

Starý muž v novém světě

Dnešní chování Andreje Hlinky zaráží mnoho cizinců a je nepochopitelné i pro mnoho Čechoslováků. Nejen Čechů, ale i Slováků. Proti Hlinkovi jistě vzniká mnoho rozhořčení a trpkosti. Zvláště ti, kteří se dívají na všechno, i na naše vnitřní věci, s hlediska politiky s v ě t o v é, chytají se za hlavu a volají, že to, co Hlinka provádí, je velezrada. Ano a ne. Je v tom kus velezrady, ale je v tom také kus věrnosti, arci ne republiky a státní myšlenky, ale sobě samému. Hlinkova t r a g e d i e je v tom, že se z věrnosti časům minulým zprohlašuje přítomnosti, Československu a tedy i Slovensku. Pokusme se to vyzložit s úctou ke kmetovi, jehož životní podvečer se zakaluje zmateností, jež jinak bývá údělem mladosti.

Kdo chce poznat Hlinku, musí samozřejmě zajet do Ružomberku. Nemusí mluvit s ním samým. Stačí, půjde-li na návrší blízko chrámu do malého musea, v němž je nahromaděno vše, co se Hlinky týká. Jsou tam stejně jeho dětské šaty, jako publikace, které vydal, fotografie ze všech životních údobí, zvláště těch, kdy bojoval za svobodu Slovenska, upomínky na jeho vězení a leccos jiného. Ve zvláštním kabinetu je tam nahromaděna a vystavena jeho korespondence s mocnými tohoto světa. Je tam snad několik set korespondenčních listků a pohledů. U většiny je zakrytý text, ale je vidět nadpisy a podpisy. Nadpisy vynikají zvuknými tituly, jimiž pisatelé Hlinku vyznamenávali, podpisy jsou provázeny rovněž zvuknými tituly a obsahují většinou zvukná jména. Je tu mnoho politiků, státníků, publicistů, spisovatelů, církevních hodnostářů, a z celé té sbírky vysvítá, jak si tito vážení a namnoze vznešení i urození lidé — nechybějí ani maďarští grófové — tohoto muže vážili.

Hlinka nevystavuje tyto dokumenty ze života jistě proto, že by se jimi chtěl chlubit, jistě ne z ješitnosti. Muž s tak jedinečným postavením nemá zapotřebí chlubit se nějakými pohlednicemi a kartičkami. Hlinka vystavuje tyto věci proto, že mu jsou milé a drahé, jako jeho dětské šaty, jako upomínky na vězení. A nevdá mu, že na pohlednicích je podepsáno mnoho maďarských grófů, protože i ve styku s nimi je kus jeho života, života mladého a ohnivého, ve kterém svět měl jiný a namnoze, jak se starci zdá, lepší vzhled. Hlinka zřejmě líp na minulosti, a jak to bývá, idealisuje si ji. Grófové, s nimiž kdysi bojoval a kteří ho strkali do vězení, proměnili se mu

odstupem času v uctivé pisatele pohlednic, v přátelské postavy ze zapadlých časů, kdy ideál státní samostatnosti byl nesplněn a tím krásněji lákal. Dnes, kdy se ideál splnil, kdy Slovák vládne republice, mění se pomalu v ideál to, co Hlinka sám v minulosti potíral.

Dnes je už banální mluvit o tom, jak Slováci nelibě nesou českou nenápadnost, skromnost a střídmost, jak u nás postrádají ohnivý temperament, schopnost rozjařit se v dnešku bez ohledu na zítřek. A přece je třeba o tom mluvit, uvažujeme-li o tom, čemu říkáme slovenská otázka, a uvažujeme-li o Hlinkovi. Padesát let měl Hlinka na očích m a ě a r s k ý f o r m á t. Byl to formát svérázný, nevypočitatelně měnlivý, rozmarný. Dnes má na očích normalisovaný formát československý nebo spíše český. Kdyby to slovo nebylo tak nevhodné, řekli bychom, že Čechové Hlinku nudí. Nejsou mu dost zábavní, dost ohniví. Jsou mu příliš programoví, studení. S Maďary, zdá se dnes kmetovi po vítězství, byla radost bojovat. Ve vzpomínce vidí jen jejich bojovnost, jejich bujarost, vybledlo vědomí, že vše to směřovalo proti jeho Slovensku i proti němu osobně. Sám bojovná povaha — vzpomeňme jen Pribinových oslav v Nitře — rozhlíží se, kde by byla jaká hádka, a vidí jen konferenční stoly. Hoří touhou po středověké disputaci, při které by bylo možno i hodit kalamárem po odpůrci, a místo toho všeho vidí v nejlepším případě schůze a tábory, kde se řeční.

V popřevratové době bylo i u nás v Čechách dosti lidí, kteří říkali, že „to za Rakouska nebývalo“. Hlinka je typem Slováků, který si i dnes ještě roztrpčeně říká, že „to za Maďarska nebývalo“. Nebývalo, aby na Slovensku agitovala lidová strana, nebývalo, aby tam úřadovali protivně svědomití, střizliví a skromně vystupující čeští úředníci, nebývalo, aby Slovák si musil lámat hlavu světovou situací. O zahraniční politice se rozhodovalo ve Vídni a v Pešti. Slovák, pokud bojoval s Maďarskem, bojoval jaksi za své na svém a téměř se svými lidmi, protože i ten Maďar, jehož řeč tehdy všichni znali, byl mu nějak blízký, třebas v ustavičném boji. To, že se Slovensko převratem ve skutečnosti rozšířilo až po Prahu nebo Aš, to, že Slováci se nyní mohou uplatňovat v oblasti daleko rozsáhlejší, to nemá původu pro Slováky Hlinkova typu. Právě to těsné a malé Slovensko, v němž se jim tak útulně žilo bez ohledu na světovou situaci, v němž vedli svůj d o m á c í boj, právě ten těsný kout jim byl a je drahý. Zdá se jim, že do něho zavanulo příliš mnoho evropského větru, jsou nespokojeni s tím, že Slováci odcházejí do Čech a že na Slovensko přicházejí Čechové.

Hlinka miluje Slovensko svého mládí a nedovedl se už zamílovat do Československa v mužném a kmetském věku. Na Hlinku se navěsilo mnoho lidí, kteří mají docela jiné názory a docela jiné cíle, než on. S nimi je třeba bojovat, protože to jsou nepřátelé. Bojovat s Hlinkou? Snad bude i toho třeba, jestliže zahraniční propaganda začne přílišně využívat jeho dnešních vnitřních zmatků proti nám. Ale především by bylo třeba p o c h o p i t h o, pochopit tklivou tragedii kmeta, zamílovaného do minulosti, již pozoruje zastřeným zrakem, jenž nedovede vidět krásy přítomnosti, jenž nechce tyto cizí krásy, jenž chce krásy své, navykklé a důvěrně známé, s v ů j m a l ý s v ě t, jaký býval, svou těsnou vlast, jež se mu odcizila rozšířením. Muž, třebas překročil sedmdesátku, nestaví své city na odív, a proto ani Hlinka nemůže vyslovovat tyto své city. Ale každý, kdo má vnímavý sluch, vyposlouchal z jeho posledních zповědí, již jsou tak neskrývané citové a bolestné, že tu jde víc o boje duševní než politické. Hlinkova slova „Podívejte se, kam mne dostali!“ — již tato slova prozrazují člověka s rozbolavělou duší, člověka nešťastného nejen nad světem, ale také nad sebou. Hlinka je nepochopen světem, jež sám nechápe. Prožívá tragedii člověka, kterému se stýská po tom, s čím bojoval. Stesk po starých zápasech brání mu pustit se do nových zápasů, ne již jen za Slovensko, ale za Československo. V takovém boji by bylo příliš mnoho světové politiky, ale co jemu znamená svět? Jemu jde o Slovensko! A nevidí, nemůže vidět, protože nechce, že o Slovensko nejde jen jemu, ale že jde o Slovensko v ů b e c.

Karel Blažek.

Velký a malý svět

Před několika roky mluvil jsem v Amsterdamu s pánem, představiteltem onoho vyrovnaného typu konservativní a demokratické solidnosti, který vyznačuje dnešní vedoucí politickou stranu holandskou (protirevoluční stranu Colijnovu). Náš přátelský hovor se dotkl i otázky našich národnostních menšin, zvláště také Němců v Čechách. Mohl jsem tehdy Holanďanu,

preceňujúcim rozčlenený tón tisku, z vlastného názoru podľa pravdy a s klidným svedomím říci: „Pane doktore, v každodenním životním styku mezi Čechy a Němci vypadají tyto věci jinak. Z novin můžete mít dojem ustavičného napatného boje, hlubokého nepřátelství, ale v denním životě, kde se Češi a Němci stýkají v povolání, jako sousedé, ve společnosti, z toho všeho necítíme skoro nic. Nad každou rozčlenenou zprávou si musíte říci, že ty věci vypadají doopravdy jenom sotva z polovice tak zle.“ Když jsme věc ještě trochu konkrétně probrali, poznal, že skutečně referování tisku o našich poměrech se děje v obvyklých nadsázkách, kterým právě není možno doslova věřit.

A to byl skutečný obraz národnostního poměru Čechů a Němců v denním životě až do nedávné doby. Pokud se mluvílo politicky, uvažovalo o právech, útisku, menšinách, nepřijetí atd., hovořilo se zejména v tisku způsobem nevládným a podezíravým; kdyby se bylo mohlo všecko škrtení, řinčení okovů, úpění, vyhlazování atd. bráti doslova, byl by z toho vznikl nepochybný obraz stále drobné občanské války. To byl tedy „velký svět“, v němž se braly věci pod lupu dějinného vývoje a dějinného soudu. Ale vedle toho žil „malý svět“, svět každodenního soužití obou národností v jejich denních starostech, vzájemných úsluhách a soukromých stycích všeho druhu. V tomto malém světě se zase ony příliš zásadní postoje odkládaly a zde vládl snesitelný klid a mír. Ani tento obraz nelze brát ovšem docela doslova, ale v celku vystihuje naši nedávnou skutečnost. Pozorovatel, který viděl bezprostředně, než čtenář novinových titulků, měl před sebou obraz rozbourané a rozčerené hladiny, ale neklid a nepokoj nezasahoval vodní hladiny. A o tento poznatek mnozí z nás opírali svůj celkový optimismus: věřilo se krátce, že (jak se to často v dějinách stalo) onen malý svět polkne ten velký, že skutečnost klidného soužití v lidských vztazích zvítězí časem nad politickým rozčleněním a že se uklidní i rozčerený povrch hladiny, tak jako je klidno v hlubinách.

Ale nestalo se tak. Dnes věci vypadají vlastně obráceně: povrch je klidnější, než býval před lety a hlubiny jsou rozbourané. Národnostní nesvár začíná zase zasahovat do každodenních lidských vztahů, a národnost se stává mezi lidmi jako neviditelná, ale při tom skutečná dělicí hradba. Nezvítězil zatím malý svět, ale byl porouchán velkým.

O toto zneklidnění stará se vydatně t. zv. šeptaná propaganda. Nedomnívejme se, že předmětem šeptané propagandy je snad opakování tajuplných náznaků a hrozeb, jako že přijde onen den atd.; to by asi velmi brzy znužilo a sebralo propagandě účinnost. Nikoli, je vedena a řízena daleko vtípněji, dokonce tak, že se již proto můžeme domnívat, že jejím vlastním dirigentem není nikdo z domácích Němců. (Vzdávajíc tuto relativní chválu, nezapomínáme, že jest to pochvala asi toho druhu, jakou by bylo po ryze odborné stránce možno vzdát i travičskému umění Borgiů.) Všimněme si několika určitých příkladů: v městě žije dobře situovaný obchodník, žid, který má české i německé zákaznictvo, a jehož obchodu se od té doby celkem nedotkly žádné změny v politickém smýšlení. Jednoho dne se dovíte pod pečeti přísné důvěrnosti a se žádostí, abyste to nedával dál, že tento muž učinil krvežíznivý výrok: prohlásil, že nejšťastnějším dnem jeho života by bylo, kdyby mohl hlavní třídu vydláždít lebkami henleinovců. Zachovávejte ovšem toto tajemství, už proto, abyste nepřispěli k všeobecnému otrávení veřejného mínění. Ale pak zjistíte, že jste tajemství zachovávali zbytečně: dovídáte se je najednou se všech stran a vidíte: není jisté, zdali se tento muž tak vyjádřil, ale jisté je, že se mu tento výrok všeobecně přisuzuje. Kdyby pak k něčemu přišlo, pak víme všichni, že onen primitivní druh lidovlády, kterým jest pogrom, se nebude ptát, co ten člověk skutečně provedl, nýbrž co se o něm říká. Jest velmi pravděpodobné, že by mohl takovouto nebezpečnou chvíli očekávat v naději, že jeho vlastní lebku potáhnou s divokým játotem po hlavní třídě. Když pak přijde pokračování této pověsti, že již skutečně má strach a že prý se chystá vystěhovat, věří tomu ovšem také každý. A má v tom zároveň potvrzení, že se skutečně něco čeká.

Mezitím zase spáchal židovský obchodník sebevraždu: spáchal ji zrovna v době obsazování Rakouska. V jeho soukromých poměrech se nenajde srozumitelný výklad. Ale šeptaná fáma našla jeden snadno a rychle: dal vyvážet z Rakouska těžké miliony a nepovedlo se. Tato verze je brzo vystřídána jinou: pokoušel se znásilnit jednu obchodní zaměstnankyni, která mezitím odešla, a to provedl společně ještě s jedním židem, kterého se fáma zachytila nyní, zachytila mezitím také jeho bratra a tak to jde a půjde dál.

Při pohybu onoho židovského sebevraha působilo něco téměř jako symbol: rabin nad hrobem pronášel své modlitby a

v blízkém německém sále konala mezitím sudetoněmecká strana svou schůzi. Doprostřed shromáždění, sevřeného chmurným dojmem tragického konce, naříkání příbuzných a slov rabinovy modlitby zaléhalo každou chvíli ze sálu vítězně řezavé skandování mluvených chorů: Sieg Heil, Sieg Heil. Vitr donáсел tuto pohružku do středu smutečného shromáždění. Člověka, který se snaží smysl a pravdu událostí zachytit netoliko logikou, ale instinktem, to téměř může přivést k pochození této sebevraždy: židovstvem v Evropě prochází hromadná vlna životní beznaděje, a lidé sahají k smrti i bez individuálních příčin, skoro jako nahodilí nositelé tragického otřesu kolektivu.

To jest tedy pozornost, kterou šeptaná propaganda docela záměrně věnuje židům. Jakpak to vypadá s Čechy? Přistěhuje se nový státní zaměstnanec a najde ve vsi formě byt u německé domácí paní. Přijde den přistěhování, domácí paní jej přijme ve dveřích a odevzdá mu dopis: S ohledem na současné poměry, nemůže mu byt přenechat. Samo o sobě je to ryze soukromá věc, nedodržení smlouvy, náhrada škody atd. Ale co je za tím, jaké přemlouvání, jak otřesená důvěra ve stálost poměrů, jaká skutečná autorita neviditelné moci, to všechno je dílo šeptané propagandy, pracující s množstvím pomocníků a nacházející v myslích připravenou půdu.

Splynutí organizace Bundu der Landwirte se sudetoněmeckou stranou se neodehrávalo tak klidně a idyllicky, jak to líčí henleinovské listy. (Předem říkáme, že tyto místní nesouzvuky na celkovém obraze sjednocení a politického významu nic nemění.) Mnozí starí příslušníci Bundu der Landwirte odmítali vstup výrazy neobyčejně selsky šťavnatými. Ve vesnicích vznikalo napjaté ovzduší, ve kterém se konec konců uplatnilo pevné politické sebevědomí Henleinových přívrženců. I stalo se, že doporučovali lidé z vesnic, aby aspoň okresní hejtman přišel navštívit vesnice, protože prý v lidech vzniká dojem, že již Češi přestali vládnout, když prý henleinovci dělají takové pány.

Dohromady je to všecko názorné vyučování, jaký psychologický význam a dosah má pevná vláda. Ani náš stát, ani naše vláda nejsou v období nenápadné likvidace. Musejí to také umět dát zřetelně najevo. —al.

Na okraji národního sjednocení

„Die Zeit“ přinesla v těchto dnech zprávu, podle níž ve čtyřech Dvorech u Českých Budějovic 18 Čechů požádalo o přijetí do SdP. „Jejich žádosti nebylo možno ovšem vyhověti.“

Působí myšlenka německé národní pospolitosti tak silně i na české duše, že se hlásí do německé Henleinovy strany? Či tu působil strach?

V Karlových Varech vystoupil z německé sociálně demokratické strany dělnické starosta okresní nemocenské pokladny Hrdlička; současně vstoupil do Henleinovy strany. Ale tím se historie nekončí. Hrdlička zaslal okresnímu vedení SdP i krajskému vedení něm. soc. dem. strany přípis, v němž svoji přihlášku do SdP odvolává a prohlašuje, že tak učinil ve chvíli těžkého nervového zhroucení.

Jaké to musí být prostředí, když odchod z jedné strany a vstup do druhé strany děje se ve stavu těžkého nervového zhroucení?

A do třetice: „Bohemia“ vypráví tuto historku: V jedné vesnici všichni členové Svazu německých zemědělců přestoupili k SdP. Jen jeden přes všechno přemlouvání nechtěl přestoupiti. I šla vesnice ke kapličce a zvolila umíráčkem. Podle „Bohemia“ bylo z toho všeobecné veselí, do kterého vpadl i ten, který se až dosud zdráhal a — přestoupil k SdP.

Pokud víme, není umíráček na vesnicích k tomu, aby zvonil tomu, kdo se nechce přihlásiti do Henleinovy strany.

V celku: nebyla to jen vlna národního nadšení, která hnala Němce do Henleinovy strany. Hlásili se do ní — viz „Die Zeit“ — i Češi, hlásili se do ní lidé nervově zhroucení a těm, kteří se do ní nechtěli přihlásiti, se zvolilo umíráčkem.

V. G.

Jak rozhodují politické strany?

Ukazuje se, že ne všichni stoupenci Svazu německých zemědělců a německých křesťanských sociálů souhlasí s přechodem do Henleinovy strany. Už je z toho i soud: bývalý tajemník BdL Graf žaluje SdP pro rušení držby, kterého se dopustila tím, že zabrała sekretariát Svazu německých zemědělců v České Lípě; prohlašuje, že o zániku Svazu zemědělců a o přechodu členstva k SdP nerozhodovaly pravoplatné instance strany, ale několik jednotlivců. G. Hacker se ovšem může

odvolávatí na to, že byl k svému postupu zmocněn. Němečtí křesťanští sociálové přece jen trochu myslili na zadní dvířka; nelikvidovali úplně svoji stranu. Na odporu nepolitických německých katolických organizací proti zglajchšaltování je vidět, že stoupenci strany se na věc dívali a dívají jinak, než Hilgenreiner. Prozatím je vedlejší, kolik stoupenců bývalých aktivistických stran nepřešlo k Henleinovi, kolik jich tam přešlo a jak se tato nespokojenost projevila. Ale důležité to je: o osudu politických stran, velmi početných organizací, rozhodovalo několik lidí, kteří pospíchali tak, že své rozhodnutí si nedali schválit širším forem strany. Je přirozené, že o tak důležité věci, jako je zánik strany, o přechodu do strany jiné má rozhodovati nejširší forum strany, sjezd. Straníci však nebyli slyšeni. Jednalo se bez nich. Může se říci: rozhodli by tak, jak rozhodli oni.

Ale už se stalo, a hlavně se vidí: straníci jsou bezbranní. Je tu mezera, které se říká nedostatek úpravy právního postavení politických stran. Kdyby v sebemenším spolku předseda nebo výbor jednali jinak, než jak je psáno ve stanovách, má každý člen spolku, který s tím není spokojen, možnost usilovati o nápravu v rámci spolku i mimo něj. Může se obrátiti na úřady s žádostí a stížností; úřady jsou povinny zkoumat, nepřekročili-li funkcionáři svoji pravomoc, nejednali-li v rozporu se spolkovými stanovami. Ale tu se stalo, že straníkům přímo před nosem několik vedoucích lidí rozpustilo jejich stranu, bez jejich vůle a snad proti jejich vůli. A straník? Musí býti zticha. Ochrany se nedovolá. Společek, který má deset členů, má své právní základy. Strany, které vysílají své poslance a senátory do zákonodárných sborů a do vlády, těchto právních základů nemají. Je pravda: strany mají své programy a své organizační řády. Ale neukázalo nedávno několik lidí z Bundu der Landwirte a z německé křesťanské strany sociální, že program a organizační řád neznamená pro ně žádný skutečný závazek? Bylo by chybou, kdybychom očekávali, že politické strany budou naléhati na úpravu svého právního postavení. Jakákoliv úprava, byť sebe mírnější, bude znamenati vždy určité závazky; dnešní stav skutečné anarchie politickým stranám vyhovuje. Byly tu případy, kdy několik lidí z vedení politických stran jednalo bez vědomí stranických instancí. Tito lidé se mohou odvolávatí snad na to, že jejich jednání odpovídalo myšlení jejich straníků. Ale jak to zjistit? Jak to ověřit? Politické strany u nás mají velká práva. Ale straníci ve stranách mají práva velmi malá. Straníci by jistě uvítali právní úpravu politických stran. Ale zdá se, že politickým stranám se líbí dosavadní stav, kde politické strany, které posílají zástupce do zákonodárných sborů, stojí — mimo zákon.

V. Gutwirth.

O urychlení úřední činnosti

Konečnou fází meziministerského řízení probíhá právě vládní návrh zákona o řízení ve věcech správních, čili o t. zv. správním řádu. Zákon ten je jedním z nejzásluhnějších činů Právní rady, z jejíž iniciativy i porad osnova vyšla. Jeho účelem je čelití liknavosti úřadů, urychlití jejich činnost a dopomoci tak stranám k tomu, aby se jim vyřízení jejich záležitostí dostávalo včas a bez zbytečných průtahů. Jde tu tedy o reformu jistě neobyčejně významnou, obírající se přímo a bez okolků jedním z nejpalcivějších míst naší veřejné správy a snažící se pevnou a jasnou normou zabezpečiti práva občanů.

Jakým způsobem chce zákon tohoto vysokého cíle dosáhnouti? Pohlédme na navržené znění příslušných míst osnovy.

V čelo postavili tvůrci osnovy vůdčí zásadu celého zákona: Všechny úřady správní jsou povinny podání, na jejichž vyřízení má strana právní nárok, vyřizovati podle platných předpisů bez zbytečných průtahů. Tento povšechný princip byl by ovšem sám o sobě ochranou naprosto nepostačující — právě pro tu svou povšechnost a neurčitost. Proto též osnova v dalším blíže a dopodrobna specifikuje, co za onen zbytečný průtah považuje či nepovažuje. Pamatuje tu postupně jak na případnou liknavost instance první, tak i instancí nadřazených, a stanoví na ně i jisté sankce.

1. Opatření proti nečinnosti úřadů první instance.

Správní úřad, jednající v první stolici, má věc vyřídití — nejsou-li ve zvláštních předpisech stanoveny lhůty jiné — nejdéle do 5 měsíců ode dne, kdy příslušné podání úřadu došlo, a to v mezích své působnosti úplně. Do této lhůty se však nepočítá doba průtahu, který byl způsoben okolnostmi na úřadu nezávislými, zejména zaviněnými stranou. Nevyřídí-li první stolice věc úplně ve lhůtě 5 měsíců, může strana doporučeným dopisem oznámiti úřadu jednajícímu v první sto-

lici, že žádá, aby věc nevyřízená byla postoupena k vyřízení úřadu správnímu, instancně nadřazenému. Úřad pak, který věc nevyřídil, jest povinen o žádosti strany neprodleně podati zprávu nadřazené instanci a buď do 14 dnů věc vyřídití a stranu o vyřízení vyrozumět, nebo v téže lhůtě věc předložiti k rozhodnutí úřadu nadřazenému.

2. Odpomoc proti liknavosti úřadu nadřazeného.

a) Nadřazený úřad, na nějž takto rozhodování v příslušné záležitosti přešlo, je povinen vyřídití věc namísto liknavého úřadu nejdéle do 4 měsíců ode dne, kdy ho ono výše uvedené oznámení došlo. Jestliže by věc do stanovené lhůty nevyřídil, může si strana stěžovati do 30 dnů k Nejvyššímu správnímu soudu, který do 3 měsíců rozhodne podle okolností případu, zda a do které lhůty je tento úřad povinen věc úplně vyřídití. Před rozhodnutím má však Nejvyšší správní soud poskytnouti správnímu úřadu ještě přiměřenou lhůtu k vyjádření. Prokáže-li tento úřad, že ve lhůtě věc úplně vyřídil, zastaví Nejvyšší správní soud řízení.

b) Jestliže první instance sice věc vyřídila, ale strana se odvolala k další stolici, je tato povinna rozhodnouti o odvolání do 4 měsíců ode dne podání odvolání; lhůtu tuto lze však v vážných důvodech prodloužiti až na 6 měsíců, o čemž ovšem musí býti odvolatel včas vyrozuměn. Nevyřídí-li odvolací stolice věc do této lhůty, má se za to, že uplynutím lhůty bylo odvolání zamítnuto, a to z důvodů rozhodnutí v odpor vzatého. O tom jest straně odvolací učiniti sdělení do 14 dnů ode dne uplynutí lhůty.

3. Sankce proti úřední nečinnosti.

Vyhoví-li Nejvyšší správní soud stížnosti, kterou k němu strana podala na nadřazený úřad, jenž nedodržel zákonnou lhůtu (čtyřměsíční), učiní o tom současně sdělení předsedovi vlády, který vzhledem k své ústavní odpovědnosti je oprávněn učiniti čeho třeba, aby věc byla do lhůty Nejvyšším správním soudem stanovené příslušným úřadem vyřízena. Jde tu tedy o jakýsi druh dozorečí stížnosti (skryté pod nenápadným názvem sdělení), neboť zákon se tu právem domnívá, že předseda vlády si dá důvod liknavosti vyšetřiti a zjedná patričným způsobem nápravu.

Odstavec další se pak postaral i o jistou sankci povahy hmotné. Nevyřídí-li totiž úřad správní věc do lhůty Nejvyšším správním soudem stanovené, prisoudí tento soud straně k její žádosti proti státu neb příslušné instituci podle volného uvážení částku od 1000 Kč do 10.000 Kč na účet odškodnění za újmu, kterou stěžovatel průtahem utrpěl. Částku tu lze vymáhati soudní exekucí. Nejde tu tedy o nějakou pokutu, penále, nýbrž o částečnou anticipaci náhrady škody, jak s ní počítal par. 92 naší ústavní listiny („pokud stát ručí za škodu způsobenou nezákonným výkonem veřejné moci, určuje zákon“). Na provedení této ústavní zásady, jež, bohužel, byla zatím jen na papíře, pomýšlí zároveň již i par. 14 osnovy, když praví, že „zvláštní zákon stanoví, za jakých podmínek zakládá nevyřízení podání pro stranu možnost domáhati se naproti veřejné moci náhrady škody způsobené bezprávným průtahem“. Snad i vydání tohoto významného zákona se tedy již brzy dočkáme.

To jsou tedy hlavní ustanovení navržené osnovy, jež byla v Právní radě na tolik propracována, že ani v parlamentě patrně nedozná ve svém meritu větší modifikace. Jaké přináší osnova změny proti stavu dosavadnímu a jaký je jejich dosah?

1. Hlavní novotou — a též pro občanstvo nejvýznamnější — je obecné stanovení konečných vyřizovacích lhůt, a to jak pro řízení před první stolicí (5 měsíců) a pro stolici vyšší, jež nastupuje namísto liknavé stolice nižší (4 měsíce), tak i pro instanci odvolací (4—6 měsíců), ba i pro Nejvyšší správní soud pro jeho rozhodování v případech nedodržení lhůt (3 měsíce). Neboť v dosavadním řízení správním se takového stanovení pevných lhůt vyskytovalo jen ojedinele. Úřední lhůty budou se patrně laiku zdáti příliš dlouhé. A ve velké části případů bude míti pravdu. Dlužno tu však počítati i s případy složitými, jichž při dnešní komplikovanosti správních předpisů hmotných a zčásti i formálních není málo a pro jejichž vyřešení — bez zanedbání ostatní agendy — uvedené lhůty nelze nikterak označiti za přetážené.

Závažnější je v tomto ohledu spíše předpis, podle něhož do stanovené pětiměsíční lhůty se nepočítá průtah způsobený okolnostmi na úřadu rozhodujícím nezávislými. Nebude tím dána úřadu povolánímu k rozhodování o věci možnost, aby lhůtu si nepřiměřeně a proti duchu zákona prodlužoval tím, že by příslušné spisy postoupil úřadu jinému k nějakému vyjád-

ření (třeba i zbytečně), a u tohoto úřadu věc zůstala delší dobu v klidu? Vždyť šlo by v tomto případě přece o „okolnost na úřadu rozhodujícím nezávislou“.

2. Další zdařilou novinkou je ustanovení, podle něhož po uplynutí stanovené lhůty může se strana domáhatí hned rozhodnutí další instance. Je to tedy obecné zavedení jistého druhu devoluce, závislé na vůli strany. Úřad první stolice může ovšem takovou devoluci odvrátiti tím, že přece jenom do 14 dnů sám ve věci rozhodne.

3. Osnova zavádí dále známý a v ojedinělých případech již i dříve u nás praktikovaný způsob odpomoci proti úředním průtahům: t. zv. fingované rozhodnutí. A sice proti nečinnosti instance odvolací. Její nečinnost po dobu 4—6 měsíců má totiž za následek, že odvolání strany se po marném uplynutí této doby pokládá za zamítnuté (z důvodů v naříkaném rozhodnutí uvedených). Dosah tohoto účelného ustanovení je zřejmý: strana, již se tak dosáhne konečného (byť i zamítavého) vyřízení, může nyní jíti na Nejvyšší správní soud. Dříve nemohla ani odvolací instanci právní cestou přimět k vydání rozhodnutí — a bez něho zase nemohla se domáhatí nápravy před Nejvyšším správním soudem.

4. Konečně zavádí osnova ještě jedno neobyčejně důležité novum: hmotnou sankci (přiznání částky 1000 až 10.000 Kč straně, proti níž úřad nedodržel stanovenou lhůtu). Třebaže to není — jak již výše poukázáno — nějaká pokuta ve vlastním slova smyslu, nýbrž jen časově předsumovaná část náhrady škody, jde tu jistě o hrozbu velmi účinnou.

Zasahuje tedy nová osnova o správním řádu rozhodným způsobem do dosavadního formálního práva správního, aniž by se však při tom nějak dotýkala samotné struktury státní správy neb základů našeho správního procesu. A zasahuje tu ve prospěch občanstva a v zájmu právní jistoty. Spolu se zákonem o Nejvyšším správním soudu (nedávno vstoupivším v platnost) je osnova o správním řádu právním výrazem moderní demokratické koncepce, je počátkem nové etapy zdokonalení státní správy, projevem vůle k důsledné aplikaci a podrobnému rozvedení zásad naší ústavy, k odbourání posledních zůstatků byrokratismu. V době, kdy kolem nás vše spěje k právnímu absolutismu a náš největší souseď nadto vědomě zaměňuje svůj právní řád jakousi směsicí ethiky, vůdcovství a rasové ideologie, dochází u nás k dalšímu zvýšenému zdokonalení demokracie i po stránce právní.

Ed. Táborský.

Výchovou nových lidí k lepšímu českému filmu.

Ať mluvíme s kýmkoliv o nedostatecích domácí filmové produkce, vždy dojdeme dříve nebo později k tísňivému faktu, že hlavní příčinou ubohosti a bídy českého filmu není ani tak ten věčně omílaný nedostatek peněz, nýbrž nedostatek schopných a odborně školených lidí. Nejsou autoři, kteří by dovedli vyhovětí poptávce a zásobiti československou filmovou výrobu vhodnými náměty, nejsou scenáristé, kteří by tyto náměty dovedli důmyslně, působivě a filmově-dramaticky rozvésti, a nejsou režiséři, kteří by dovedli na podkladě dobrých scénárií filmy v živém a svěžím podání zpracovati. Výjimky jsou řídké a pro gros filmové produkce (československá kinematografie rozsahem výroby v minulém roce se řadí v Evropě hned za Anglii, Francii, Německo a SSSR) znamenají pramálo.

Jsmo pevně přesvědčeni, že kromě unavených, přepracovaných rutinérů, ženoucích se z filmu do filmu, jsou mezi mladými lidmi u nás skryté talenty, které prostě dosud neměly šanci, aby jim někdo dal příležitost obeznámiti se s praktickou prací na filmu. Proniknutí do tajů filmové práce není tak lehké, jak by se mnohým zdálo. Filmovou praxi nikdo z knih nevyučte a jako laik ani z hotových filmů nevykouká. S filmovou praxí může začátečníka seznámiti zase jen filmový praktik, a to nejenom slovním výkladem, ale také přímým poučením při práci. Význam školení filmového dorostu pochopili již dávno jinde, u nás se však tato nezbytnost pro zdárný vývoj domácí filmové práce stále přehlíží. Chápeme, že osvědčení filmoví praktikové, kteří dnes zaujímají do jisté míry monopolní postavení ve výrobě běžného komerčního filmového zboží, hledí s nedůvěrou na každou akci, která jim hrozí přílivem konkurence. Tím ovšem trpí český film, který právě na chabé úrovni běžného komerčního zboží prozrazuje naprostou vyčerpanost myslí zdejších filmových autorů.

O nutnosti školení filmového dorostu se toho u nás již hodně namluvalo. Na podzim minulého roku se v této věci chopila konečně iniciativy odborová organizace československých fil-

mových pracovníků, Filmová unie, která pečlivě připravila plán cyklu přednášek a za velkého zájmu mladých lidí zahájila pod patronací poloúředního Filmového poradního sboru několikaměsíční kurs pod názvem „Filmový seminář“. V tomto cyklu odborných přednášek ze všech oborů filmové práce se vystřídalo asi 30 až 40 přednášejících, většinou praktiků, kromě toho však i významní teoretikové, jako na př. univ. prof. dr. Mukařovský a dr. Havránek. Je zajímavé, že zájem „žáků“ tohoto filmového semináře v průběhu kursu neochaboval. To svědčí o tom, že zájem o odborné filmové školení by tu byl. Nelze však spokojiti se pouze s tímto provisoriem. Filmová unie jako pořadatelka tohoto kursu nemá možností dáti kursistům kromě oněch přednášek něco více, nemá možnost dáti kursistům příležitost, aby ukázali výsledky svého školení.

Již dnes, kdy filmový seminář Unie uzavírá svůj první běh, by bylo záhodno, aby se úřední činitelé, zastoupení ve filmovém oboru s dosti velkou pravomocí (ve Filmovém poradním sboru), starali o převedení tohoto provisorie na širší a solidnější platformu, aby zkušenosti, nabytých letos z tohoto kursu, bylo využito pro založení řádné filmové školy. Vzorem by tu mohla býti nedávno založená Filmová akademie v Berlíně, jejíž statut je zpracován velmi důkladně.

Na odborném vyškolení dorostu závisí budoucnost filmové výroby i tvorby v každé zemi. To poznali v Německu, kde již dávno těžce nesou úpadek filmu po odchodu zkušených a schopných pracovníků z předhitlerovské éry, a to musice nejdříve poznat i československý film, nemá-li ustrnout na své dnešní bezvýznamnosti, která je těžkým prohrěšením na národní kultuře. *Jar. Brož.*

politika

Gustav Winter:

Bude mít Francie silnou vládu?

Čtvrtá vláda za tři měsíce.

Od počátku letošního roku neuplynuly ještě ani čtyři měsíce, a Francie už má čtvrtou vládu. To je i na zdejší poměry trochu mnoho. Rychlá spotřeba ministrů je příznakem, že ve vládní mašinerii není všechno v pořádku. Skutečnou příčinou všech těchto krisí z posledních měsíců je to, že většinová formace, o kterou se tyto vlády opíraly, neodpovídá podle všeobecného přesvědčení na levici i na pravici potřebám chvíle. Francie je, zkrátka řečeno, o jednu déčku pozadu za politickým vývojem doma i za hranicemi.

Po volbách 1932 byla by potřebovala silné vlády levice a místo toho měla po dvě léta hotovou kaskádu slabých a krátkodobých radikálních vlád, neboť strany levice se nedovedly shodnout ani na společném programu, ani na osobách. To vedlo k šestému únoru, vládě pana Doumerga za spoluvlády polovojenských nacionalistických lig, k návratu pana Laval a ke všemu, co z toho následovalo. Po volbách roku 1936 byla by už Francie z vnitřních i vnějších důvodů silně potřebovala vlády co nejširší, opřené o co největší souhlas celého národa. Místo toho dovolovala politická situace jen vládu levice. Všechny vlády, které se od oněch voleb vystřídaly, měly veliký úspěch v tom, v čem doháněly opoždění Francie na poli sociálním, školském atd., v čem plnily krátce program, který měla už dávno před nimi nějaká vláda levice uskutečnit. Selhávaly naopak přes nejlepší vůli svých vůdců, ať to byl Blum, ať Chautemps, v politických a hospodářských úkolech, jež vyplývaly z evropské situace, jak už 1936 vypadala. Nejistota politického života francouzského v posledním období, jež na dálku musí působit dojmem na-

prostého chaosu, plyne právě z rostoucího poznání, že dosavadní vládní formace nestačí, a z hledání širší základny.

„Od Thoreza k Reynaudovi.“

V noci z 13. na 14. leden padla vláda Chautempsova, aniž se dobře vědělo, proč a jak. V únavné a nervosní noční schůzi došlo k ostré přestřelce mezi panem Chautempsem a komunisty, předseda vlády pronesl slova, jež mohla být vykládána jako vykazování komunistů z vládní většiny, socialističtí členové vlády nepovažovali za možnou účast ve vládě, jež by se neopírala o celou frontu levice, a jejich demise vedla automaticky k demisi celého kabinetu. Za vládní krise, jež takto nastala, byl po několika nezdarech jiných politiků, pověřených vytvořit vládu, povolán Léon Blum, aby se o to pokusil. A Léon Blum první vyslovil veřejně přesvědčení, že je třeba rozšířit vládu a její parlamentní většinu, a razil heslo „o d T h o r e z a k R e y n a u d o v i“, to jest od komunistů až po republikány středu.

Tato kombinace se nepodařila. Pan Reynaud byl sice zásadně ochoten do vlády jít, ale ne sám. Chtěl být kryt na své pravici účastí republikánů ještě mírnějších, typu pana Marina. To se zdálo Léonu Blumovi v tu chvíli ještě nepřijatelné, nehledíc k tomu, že pan Marin, jehož politické reflexy jsou trochu pomalé, považoval za hřích už jen pomyšlení, že by měl sedět ve vládě vedle Léona Bluma, o komunistech ani nemluvic. S těmi neměli chut sednout si do společné vlády ani radikálové a o ten nedostatek chuti se rozbil pokus Blumův sestavit vládu, načež, jak známo, většina malého socialistického sjezdu odepřela účast ve vládě v čele s radikálem, a po rozličných politických manévrech vznikla konečně homogenní radikální vláda Chautempsova, opřená ve sněmovně o tutéž majoritu, o kterou se opírala Chautempsova vláda předešlá. Celá krise byla tedy zbytečnou ztrátou času a neposílila autoritu parlamentu a parlamentarismu v době, kdy je každé oslabení republikánských institucí velmi nebezpečné. Francie čekala rozhodně něco jiného.

Chautempsova vláda přechodu.

To věděl pan Chautemps aspoň tak dobře jako všichni ostatní, a nástupní prohlášení jeho nové vlády neznělo naprosto jako vítězná fanfára.

„Veliká naděje, kterou nedávno vyslovili vynikající předáci naší demokracie, že totiž uvidí národ spojený v širokém souručenství národním a lidovém zároveň, nemohla se projevít v složení vlády,“ praví se v něm na konci. „Přejme si aspoň, aby se pod záštitou parlamentu vyvinula v zemi okolo smělého programu sociálního a hospodářského obrození atmosféra práce, dobrovolné disciplíny a občanské svornosti. Apelujeme na celý národ, aby si uvědomil až příliš skutečná nebezpečí, jež mu hrozí, a aby cítil nepřemožitelnou sílu, kterou nosí v sobě a jež mu umožní ona nebezpečí překonat.“

V řeči, jíž pak doprovázel vládní prohlášení, charakterisoval pan Chautemps svou vládu výslovně jako vládu přechodnou.

„Před několika dny vystoupil můj přítel pan Léon Blum s velikou a ušlechtilou myšlenkou. Snad některé kruhy budou mít jisté výhrady co do praktické uskutečnitelnosti té myšlenky, snad je budu mít já sám. Ale žádám veřejnost, aby nezapomínala, že ta myšlenka byla inspirována hlubokým vědomím národního zájmu, jež nám ukládá, abychom ukázali uklidnění uvnitř a sílu na venek, a že byla velkomyšlným krokem na cestě k sociálnímu a národnímu smíření. Nevím,

bude-li se moci jednoho dne taková myšlenka uskutečnit. Mou ctižádostí je prostě provést z ní vládní akci vše, co prakticky je možné v tuto chvíli. Řeknete mi snad, že mezi věřejšími protiklady a oním zítřejším národním souručenstvím může být má vláda jen vládou přechodu. To je možné a já se s tím smírám. Kdyby tomu tak bylo, kdyby se mělo stát, že jednoho dne budu překonán tou událostí, budu mít aspoň radost, že jsem splnil svou povinnost, i kdybych měl být podle slov dějepiscových uslapán ve vítězství svými druhy, jimž bych byl razil cestu.“

Osud vlády přechodu není hodný závidění. Od vlády přechodu se nic nečeká, vše se odkládá na dobu, až přijde ona ohlášená vláda definitivní, autorita státní moci slábne, a to vše v době, kdy doma potřeby národní obrany ukládají státním financím břemena stále těžší, jež doléhají na stabilitu měny, maří naděje na rozpočtovou rovnováhu, podlamují pokusy o hospodářské oživení, a kdy venku ovzduší nebezpečně houstne. Do období této „vlády přechodu“ spadá nedobrovolná návštěva Schuschniggova v Berchtesgadenu, hrozivé projevy Hitlerovy a Mussoliniho, demise Ede-nova. Vesměs události, jež ukazovaly, že Francie potřebuje vlády pevné a stálé. Pan Chautemps však nespíchal příliš, aby splnil hlavní úkol vlády přechodu, to jest vytvořit předpoklady pro vládu budoucí a přejít. Podle francouzského přísloví nic netrvá tak dlouho jako provisorium, a on se patrně těšil naději, že také jeho provisorium potrvá co nejdéle. Dostal od sněmovny důvěru pěti sty hlasy proti jednomu; věřil, že se s tím dá dlouho hospodařit.

A přece, i kdyby nebylo bývalo vnějších příčin, již příčiny vnitřní znemožňovaly vládě přechodu dlouhé trvání. Na levici těžko zapomínali panu Chautempsovi, že se pokoušel rozložit levou vládní většinu, na pravici naléhaly na předsedu vlády velmi mocné vlivy — podle některých tvrzení i nejvyšší funkcionář republiky — aby šel na této cestě o krok dál, aby se nebál oslabit energicky svou většinu na levém křídle a získat náhradní hlasy ve středu a na pravici a aby tak vytvořil „sjednocení“ bez komunistů a pokud možno také bez socialistů, to jest sjednocení necelých dvou třetin sněmovny proti více než jedné třetině, sjednocení určitých tříd národa proti jedné třídě, dělnictvu, sjednocení, jež se jako vejce vejci podobalo národní vládě pana Doumerga z 1934. Pan Chautemps váhal, ale nakonec přece couvl před plánem převrátit parlamentní situaci získáním hlasů pravice, a když mu socialisté odepřeli hlasovat pro finanční plné moci, odešel, nevyžádav si ve sněmovně hlasování, ačkoli mohl být jist, že dostane většinu, arci většinu jinou, než o kterou se opíral doposud.

„Od Thoreza k Marinovi.“

A tak 10. března je Francie opět bez vlády, a to za situace, nad kterou Evropa nepoznala kritičtější od konce války. Hitlerovo vojsko vchází do Rakouska a provádí anšlus. Mění se nejen zeměpisná mapa poválečné Evropy, ale také poměr sil a zejména posice Francie ve střední Evropě. Při tom se zdá v tu chvíli, že Vídeň nebude poslední zastávkou německých vojsk na jejich procházce; mluví se o bezprostředním ohrožení Československa. Krátce předtím velmi slavnostním a závazným způsobem prohlásila francouzská vláda ve sněmovně, že je ochotna jít do všech důsledků, bude-li Československo napadeno, a sněmovna schválila obrovskou většinou toto stanovisko. Teď může přijít okamžik, kdy bude třeba ihned uvést slovo ve

skutek. V tom okamžiku sedí na Quai d'Orsay pan Yvon Delbos jako „ministr a již ne ministr“ a vyřizuje „les affaires courantes“, jak praví odborný politický termín, to jest podpisuje akty, vztahující se k běžné administrativní agendě. Ale mezi těmi „affaires courantes“ je ten den také bezpečnost Československa a mír světa. Budíž řečeno, že pan Delbos vykonal, čeho situace vyžadovala a že diplomatické zákroky, jež provedl v Londýně a jinde, měly postačující rozhodnost.

Nicméně bylo samozřejmé, že Francie musí mít co nejdříve vládu co nejpevnější, neboť nebezpečí nezmi-zelo prostě tím, že německá armáda nepřekročila hranic Reichu, rozšířených o Rakousko. Tlak prováděný zvenčí na německou menšinu v Československu a rozličné více méně autoritativní výroky o nutnosti osvobodit další německé bratry ukazoval naopak, že se bezpečnost Československa stává problémem francouzské politiky na delší dobu. Za takové situace sestavuje Léon Blum jakožto vůdce strany, jež donutila Chautempsa k demisi, novou vládu. A sestavuje ji pod zorným úhlem situace, jež vypadá velmi málo mírově. Vláda, jež bude nyní utvořena, může být vládou, které bude zítra určeno jít do války. Všechny ostatní zřetele ustupují před tímto. Formule „od Thoreza k Reynaudovi“ se zdá Blumovi již překonána. Teď je třeba vytvořit „okolo lidové fronty národní soustředění“, jak praví Blum, formaci, z níž mají být vyloučeni jen usvědčení zrádci vlasti, to jest některé ojedinělé skupiny, jež se výslovně postavily za CSAR, i když bylo zjištěno, že tato teroristická organizace dostává z ciziny peníze, zbraně a instrukce.

„Zahraniční události zvrátily všechny výpočty,“ praví Blum před shromážděním své strany a dostává od něho „úplnou a naprostou důvěru“, aby sestavil vládu, jaké mezinárodní situace vyžaduje. Také odbořová konfederace práce, jež zasedá současně se socialistickým sjezdem, navrhuje jednomyslně, aby byla co nejrychleji vytvořena „vláda národního blaha, jež by soustředila okolo Francie všechny síly schopné zachránit mír, respektování smluv a nezávislost národů“. Ani komunisté nemají námitek proti formulí „od Thoreza k Marinovi“, a radikálové, kteří se vzpírali účasti komunistů ve vládě levice, byli ochotni beze všeho přijmout ji v takové koncentrační vládě celonárodní. Jak pravil pan Daladier, nevyučujeme-li půl druhého milionu komunistických voličů z vojenské povinnosti, nelze je vylučovat ze zastoupení ve vládě, jež může být povolána k dalekosáhlým opatřením pro bezpečnost země.

Léon Blum doufá, že máje takto úplně volnou ruku na levici, získá bez nesnází pro celonárodní vládu skupiny středu a pravice, jež už dlouho volaly po „rassemblement national“ jako léku proti vládnoucímu „rassemblement populaire“. Teď jim vůdce lidové fronty jde přímo tu národní frontu nabídnout. A to v okamžiku, kdy se zdá, že je Francie na prst daleko od války. Když se tedy skupiny, stojící v opozici proti vládám levého bloku, scházejí, aby zaujaly stanovisko k tvořící se nové vládě Blumově, žádá designovaný předseda vlády, aby ho opoziční strany vyslechly, než se rozhodnou. A stalo se patrně po prvé v dějinách francouzského parlamentarismu, že vůdce socialistické strany jde osobně vykládat svůj názor do shromáždění poslanců, stojících na druhém konci politického světa.

Toto krásné gesto bylo vyplýváno nadarmo. Mezi více než dvěma stý shromážděnými bylo jich právě pět, kteří radili, aby opozice vstoupila do koncentrační vlády, a z nějakého tuctu opozičních parlamentních klubů právě jen jeden — neveliký klub křesťanských demokratů — se oficiálně vyslovil pro Bluma, ale neodvážil se jít do vlády, když ostatní opoziční kluby odmítaly. Záminkou je, že v takové celonárodní vládě mají být také komunisté. „Kluby menšiny až na jeden soudí jednomyslně, že program vlády sjednocení a veřejného blaha nepovažují za slučitelný s účastí komunistů ve vládě.“ Dojde-li k válce, říkají opoziční poslanci k Blumovi, pak ano; ale zatím válka není a snad nebude, není tedy třeba podnikat předčasně něco, co si rezervujeme jako možnost v situaci nejméně nejvíce.

Blumova vláda přechodu.

Proti své vůli byl tedy Blum nucen sestavit vládu socialisticko-radikální, podobnou oné, kterou vedl po volbách 1936. Tuto vládu sám považoval za přechodnou. Nevzdával se naděje, že se mu přece podaří střed a pravici přesvědčit.

„Tato vláda není ta, kterou veřejnost čekala,“ praví Blum v rozhlasě, „ani taková, jaké poměry vyžadují. Já to vím sám lépe než kdokoli jiný, poněvadž jsem se pokoušel vytrvale a nedávaje se odstrašit nezdarem sestavit vládu opravdu národní, to jest vládu sdružující okolo lidové fronty všechny demokratické a republikánské síly země. Jsem ochoten začít znovu ten pokus stejně vytrvale, jakmile tlak veřejného mínění zlomí odpor, na který jsem narazil a který je mi nepochopitelný...“

„Zájem země by byl vyžadoval, aby se vytvořila silná vláda, soustředující všechny republikánské síly národa okolo nynější většiny. Pokus byl učiněn, nepodařil se, náš apel byl zamítnut opozičními skupinami až na jednu. Pak teprve byla vytvořena vláda nynější, složená z politických živlů, dovolávajících se lidové fronty, již většina země vyslovila svou důvěru. Nicméně vláda je odhodlána nezmeškat žádnou příležitost, kdy bude možno vytvořit okolo většiny nezbytné soustředění francouzské jednoty. Bude vždycky ochotna opakovat pokus, který se bohužel nepodařil, a bude se dále inspirovat duchem, který ten pokus diktoval.“

Ten pokus pak opakoval Léon Blum ještě v téže schůzi, v níž četl svůj vládní program. Za ta nepřehlédlná léta, co sledujeme francouzskou politiku s tribuny ve francouzské sněmovně, jsme v ní nezažili chvíle pathetičtější. Co bylo možno říci pro sjednocení Francie v těch těžkých dnech, to všechno Blum řekl, nechávaje stranou svůj vlastní politický program, svůj osobní zájem, řekli bychom přímo svou lidskou hrdoť. Připomínaje Jaurèsu, jenž se pokoušel v červenci 1914 až do své tragické smrti zastavit valící se válku, chce on také

„v mezích svých sil následovat tohoto příkladu. Já také udělám vše, co budu moci. Proto vám říkám, že dnes je riziko války zvyšováno tím, že cizina považuje Francii za nedostatečně sjednocenou a nedostatečně silnou... Kdyby zítra Československo bylo ohroženo a Francie se chystala splnit závazky, jež podepsala, nemyslíte, že by bylo třeba vlády, schopné již svým slovem mluvit za celý národ, aby bylo snad zastaveno nebezpečí? Mělo-li by být zastaveno bylo by třeba, aby slovo pronesené včas bylo předem dosti silné a rozhodné, aby bylo proneseno se souhlasem mužů zavazujících národ celý... Zapřisahám vás, pánové, abyste to pochopili, podívali se skutečnosti do tváře a poznali, že francouzská jednota nesmí být zničením lidové fronty, jejího programu a její většiny, že obě dvě věci spolu souvisí... To je podmínka úspěchu a nechápete-li to, neposloucháte-li mne — a ujišťuji vás, že je v tom pro mne v tuto chvíli něco zoufalého a tragického — pak se může stát, že to, co každý z vás ve svém svě-

domí považuje za nezbytné a spásnosné, se neprovede a že příležitost bude ztracena. Jaké katastrofy bude snad třeba, aby bylo možno opět příležitost najít?"

„Vláda národního blaha“.

Také toto opravdu zoufalé vyzvání vyznělo naprázdno. Vláda dostala obvyklou většinu levého bloku bez jediného opozičního hlasu. To proto, že už byly u práce vlivy, které chtěly s nár. sjednocením svést podivnou politickou operaci. Šlo o to zbavit se za té příležitosti nepohodlné lidové fronty, ale pokud možno vůbec celého parlamentu. Najednou byly mobilisovány kruhy, nedělající zpravidla politiku. Několik omšelých členů Akademie interpelovalo presidenta republiky, jak dlouho ještě bude trpět, aby politickými spory byly poškozovány nejvyšší zájmy země. Francie potřebuje vlády nepolitické a resolutní. Jistá skupina profesorů posílá panu Lebrunovi adresu, v níž mu radí, aby dal zemi vládu, jejíž „vůdce, vynikaje nad politické soupeřství a jsa jim cizí, byl by schopen mluvit jménem Francie. Vládu, jejíž členové by byli vybíráni jen podle kompetence a podle prozíravosti“. Pan Hervé vystoupil opět se svou utkvělou myšlenkou, že staříčkový maršál Pétain je zvláště povolán zachránit Francii v tuto chvíli. Zástupci velikého průmyslu kovového a textilního, jejichž jménem mluví dnes „Temps“, považovali příležitost za vhodnou vystoupit z rezervy. Navrhovali úzkou vládu o několika členech — rozumí se, že i tato vláda se měla jmenovat vláda národního blaha, neboť někteří pánové si nedovedou blaho národní odmyslit od svého blaha osobního a od svých dividend — neodpovědnou parlamentu, která by dělala „politiku realistickou“. Realismem se rozumělo hodit přes palubu celé dosavadní zahraniční styky francouzské a dohodnout se prostě „se všemi sousedy“ beze zřetele k ostatním. Zatím co agenti provokatéři těžkého průmyslu vyvolávali ony podivné stávky, k nimž se nikdo nechtěl hlásit a jež se nekončily, ani když vláda vynesla rozhodnutí přijatelné všem, zatím co byla vedena tato kampaň novinářská, jednal pan Laval v senátě a v jeho zákulisí.

Blum pochopil, že se tato situace nemůže příliš prodlužovat. Jeho demise mohla otevřít cestu k novému pokusu o koncentrační vládu a proto se k ní Blum odhodlal.

Vláda Daladierova.

Tak se dostáváme k poslednímu — aspoň zatím — stadiu francouzské politiky a k vládě pana Daladiera. Také pan Daladier se pokusil „soustředit všechny republikánské energie“. To se mu nepodařilo, nedostal do své vlády ani všechny skupiny lidové fronty a zřejmě o to tuze nestál, na druhé straně získal ovšem čtyři poslance středu.

Je toto ta národní vláda, na kterou celá Francie čekala? Zajisté ne svým složením. Pan Flandin si pospíšil upozornit Francii a celý svět, že „čtyři noví ministři, kteří byli do včerejška členy menšiny, vstoupili do vlády za své osoby a zastupují jen sami sebe“. To je sice čistě stranicky vzato pravda, ale pravda je také, že v opozici udělala myšlenka národní vlády přes sabotáž pana Flandina veliké pokroky. Bylo pět těch členů opozice, kteří radili, aby opozice šla do vlády Blumovy, čtrnáct dní poté, ještě když Blumova vláda trvala, podepsalo již sedmasedmdesát poslanců dosaďadní opozice toto prohlášení:

„Nebezpečí, jež hrozí Francii, rostou hodinu od hodiny. Naše politické spory a naše nesnáze finanční, hospodářské a sociální mají velmi vážný mezinárodní odraz. Ochromují naši diplomatickou akci, zbavují odvahu naše přátele a zvyšují odvahu našich odpůrců. Tato situace musí být ihned napravena. Máme před sebou jedinou cestu spásy — národní jednotu, jež sdruží všechny francouzské energie ve společném úsilí a v obětech, jichž je třeba k záchraně cti a velikosti vlasti. Je naléhavou a posvátnou povinností, obnovit jednotu národa před nebezpečím. Proto žádáme, aby bez odkladu byla vytvořena vláda nad stranami, vláda národní obrany a veřejného blaha, jež by soustředila okolo sebe celou zemi a měla sílu a autoritu zachránit mír zachováním evropského pořádku v duchu tradiční politiky francouzské.“

Je tedy nesporné, že čtyři členové středu zastupují ve vládě více než své osoby.

Ve svém prohlášení představuje pan Daladier svou vládu jako vládu národní obrany, „jejíž členové velikou většinou se účastnili velikého lidového hnutí, které ve chvílích, nebezpečných pro demokracii, vyjadřovalo společnou vůli k obraně republiky a věřelé přání po sociální spravedlnosti. Zůstávají věrní své myšlence, svým činům a své doktríně. S nimi jsou upřímní a loyální republikáni, kteří ještě nedávno projevili své odhodlání spolupracovat v širokém národním souručenství a čelit hrozivým nesnázám dneška“. Tedy nikoli široká vláda národní, nýbrž jen vláda rozšířená napravo o to, oč byla amputována nalevo. Když pak v krátké debatě o vládním prohlášení žádali socialisté, aby ministerský předseda lépe precisoval, s kterou a s jakou většinou hodlá vládnout, odpovídal pan Daladier: „Neudělám nic, co by mohlo zlomit nebo zvrátit nynější většinu . . . Ale chci následovat příkladu, který dal zemi vůdce socialistické strany. Jsa si vědom velikosti a naléhavosti nebezpečí, jež nám hrozí, já také mám povinnost říci, že neběží o to zvrátit většinu, že je naopak třeba rozšířit základnu, o kterou se opírá vláda Francie.“

Pan Daladier pak dostal většinu, jež překonala všechny rekordy. Měl 576 hlasů proti 5, když šlo o votum důvěry, 514 hlasů proti 8, když šlo o finanční plné moci, a v senátě dostal 290 hlasů z 290 hlasujících — dva dni po hlasování o anšlusu dostal takto německý ministr propagandy lekci, že je možno mít dokonce 100% hlasů a ne jen 99.7%.

Nynější vláda je zkrátka provisorium, představující tak asi maximum svornosti, na kterém se mohla v tuto chvíli Francie shodnout. Plné moci jí dávají na několik měsíců existenční jistotu a pak se ukáže. Kdyby mezinárodní nebezpečí pominulo, pominulo by také asi ono příměří, na kterém se strany shodly ve znamení pana Daladiera. Zhorší-li se mezinárodní situace, pak bude nynější vláda jen přechodem k opravdové národní vládě, jejíž nutnost uznává dnes celá Francie teoreticky a kterou uzná prakticky teprve tehdy, až bude mít doslovně nůž na krku. Ani pak ovšem to nebude snadné. Co ztěžuje mimo jiné vytvoření takové vlády, je také to, že Francii dnes chybí nějaká všeobecně vážená politická osobnost, stojící nad tábory stran a požívající osobní a politické důvěry všech. Pan Poincaré byl poslední politik toho typu; z politiků žijících se mu nejvíce blíží pan Herriot, ale i on naráží na jednu potíž, která neexistovala za časů Poincaréových, na zatvrzelost některých reakcionářských „die-hards“, kteří někdy z ideových a častěji z materiálních příčin stojí vlastně již mimo francouzský ná-

rodní organismus, podobne jako jejich předkové vedli z Koblence válku proti své vlastní zemi za Veliké revoluce. Ale to je menšina, jejíž hlas by na štěstí v osudné chvíli nerozhodoval.

Zhruba řečeno, má nyní Francie provisorní vládu, jež může shodou okolností trvat dosti dlouho, a má zároveň pevně vědomí, že bude mít opravdu národní vládu v hodině dvanácté, bude-li toho opravdu třeba. Nechápe však ještě, jak užitečná pro Francii i pro mír světa by mohla být taková národní vláda ve tři čtvrti na dvanáct.

Jiří Horák:

Kdo je to Sidor?

Česká veřejnost si pomalu zvyká považovat Karla Sidora za zlého ducha Hlinkova i jeho strany — prostí stoupenci pak za příštího a vyvoleného vůdce. Ať přímo nebo nepřímo stojí Sidor jistě za všemi radikálními a zneklidňujícími hesly, která udávají obsah hlinkovských časopisů i politických kampaní. Objevili se v „Slováku“ velký nadpis, hlásající, že v jubilejním roce republiky jde ľudová strana do útoku, nemusíme ani okamžik pochybovat, kdo je skutečným autorem této výzvy. Nesporný je i původ hesla: „ani za cenu republiky . . .“ Prohlásí-li ľudová strana, že „odpor vnitřního nepřítele“ — neřekne ovšem přesně, koho tím míní — „bude lámat i pomocí zahraničí“, pak je to jen ozvěna Sidorových oblíbených výletů do zahraniční politiky. Znalce nemůže překvapit ani pohled na Sidora, promlouvajícího na maďarské schůzi. V slovenském agrárním tisku byli rozhořčeni, že na této schůzi vyzýval Sidor Maďary k jednotnému postupu za autonomii a že se při tom dovolával maďarské hymny. Není to žádný iredentismus, tím méně maďaronství, které se zejména Sidorovi zbytečně, nesprávně a lehkovážně vytýká — je to jen neklamná známka politických způsobů a metod, které nesou ružomberskou pečeť. Vždyť Karel Sidor vyrostl přímo v sídle Andreje Hlinky a jeho strany, ačkoli oficiálně je štáb, tisk a generální sekretariát už dávno v Bratislavě. Sidor vyrostl dokonce přímo pod ochrannými křídly Hlinkovými a sice již od nejtěplejšího mládí. Věnoval Hlinkovi oslavou a neumělou báseň ještě jako mladičkový student ružomberského gymnasia, a někde v jeho psacím stole jistě je fotografie s Hlinkovým podpisem a zvláštním věnováním „velké naději národa“. To je totiž jedna z Hlinkových slabostí. Štědře a většinou nešťastně rozdává takové fotografie mladým lidem, jímž se dostalo velkého vyznamenání už tím, že mohou přicházet na ružomberskou faru a poslouchat rozhovory nejuzšího Hlinkova osobního kruhu.

Stručná biografie.

Sidor pochází z chudé slovenské rodiny a ztrávil vlastně celý svůj dosavadní život v Ružomberku nebo aspoň v jeho ovzduší, které je naprosto zvláštní. Nejen proto, že se od začátku našeho století až do převratu tady soustředil aktivní politický život slovenského národa — odtud vyšel Hlinka, Šrobár, Moyš, tady je sídlo rodiny Makovických a sem přicházeli pro povzbuzení slovenští katoličtí kněží — ale i tím, že Ružomberok je téměř doslovně totožný s Hlinkou

nebo také naopak. Sidor byl již na gymnasiu národně uvědomělý mladík a převrat ho zastihl ještě jako středoškolského studenta, který skočil ihned oběma nohama do veřejného a především politického života, aniž by prošel nějakou přípravou, osvojil si nezbytné politické vědomosti a zkušenosti. Po maturitě už nepokračoval ve studiích, a v jeho povaze zůstala trvalá rozeklanost, vysvětlitelná patrně okolností, že je jedním z těch slovenských politiků, kteří nevyzráli ani pod tlakem maďarského režimu, ani jim nebyl dopřán rozvoj v nových poměrech po vzniku republiky. Ze starých dob jim zůstal v krvi pochopitelný sklon k radikální opozici, která byla tím větší, čím silnější byl maďarský odnárodnovací tlak, nezabavili se také — třeba si to ani neuvědomují — nánosu maďarské společenské mentality a podléhají proto snadno politickým metodám, které se už nehodí do nových poměrů.

Mohli bychom to názorně dokumentovat na politických akcích, které ľudová strana tak často podniká. Vyznačují se vesměs tím, že jsou to tak zvaná manifestační shromáždění s velkým vnějším leskem a přísahami, ale bez promyšlené politické náplně a také bez organizačních příprav, které jsou samozřejmě tam, kde se politický život vyvíjel jinak a demokratičtěji. K lidu a stoupencům nepřicházejí prostě poslanci nebo organizační pracovníci, nýbrž vůdcové s apoštolskou, sebevědomou a buřičskou tváří a gesty. Pro lid to nemá být obyčejná schůze, nýbrž je to vždy svátek, slavnost, sněm nebo alespoň manifestace, při níž se ještě objevuje ozdobený kočár, tažený třeba „nadšenou mládeží“ nebo „oduševnělými hlinkovskými akademiky“. Je v tom ještě stopa staré panské mentality a jen tak pochopíme občasné urážlivé výrocky, adresované nezaměstnaným nebo chudému lidu. Vynořuje se tu aspoň stín despektu k činiteli, z něhož má pocházet všechna moc.

Obdiv Sidorovy skupiny k diktátorům nemá jen politické důvody; pramení také ze zvláštního pohledu na život, a je to pohled, který se dívá s vysoka.

Ružomberské ovzduší vysvětluje i nebetyčné sebevědomí Sidorovo a jeho okolí. Zde se — zejména po převratu — rozrostla ľudová banka, ovládající hospodářský život liptovského a oravského kraje, tady jsou průmyslové podniky spravované Hlinkovou ľudovou bankou nebo přímo jeho nejbližšími přáteli, zde je naprostá většina obecných škol v rukou oddaných Hlinkových přívrženců, tady vyrostla tiskárna „Lev“ a začal vycházet „Slovák“, v tomto kraji je každá fara obsazena knězem, který je oddán ľudové straně nebo osobně Hlinkovi. Podobně je to v úřadech a v kancelářích obecních starostů. Moc Hlinkova nejbližšího okolí ovládá všechn politický, společenský a v důsledcích i osobní život.

Nedivme se, jestliže takové prostředí vzbudilo iluze, nároky a sebevědomí mladíka, který se již v dvaceti letech ocitl na výsluní Hlinkovy přízně a podlehl ovšem také jeho vlivu. Hned v začátcích patřil Sidor k důvěrným a hýčkaným členům redakce, přinášel z Ružomberka do Bratislavy Hlinkovy vzkazy, byl téměř jeho osobním strážcem a pověřencem. Později pracoval pod vedením Tukey, který byl dlouho šéfredaktorem „Slováka“. Blízký styk s Tukou jistě nezslabil Sidorovy sklony k radikalismu, seznámil ho spíše s politickým a stranickým zákulisím, zasvětil

do tajemství výroby dvojsmyslných článků a resolucí, kterými ľudová strana tolik plýtvá. Není při tom spravedlivé ani rozumné uvádět Sidora jako Tukova společníka, protože celé vedení ľudové strany nevědělo, jaká je Tukova povaha a jaké jsou jeho politické koncepce. Když pak Tuka padl, nastoupil jako šéfredaktor „Slováka“ poslanec Sivák, ale to už byl jen přechodný stav, po kterém se vedení tisku, agitace a propagandy ujal Karel Sidor. Když se také dosti bohatě oženil, stoupla jeho společenská vážnost, a před posledními parlamentními volbami nedalo se již pochybovat, že Sidor bude jedním z „mladých kandidátů“; vždyť si už dlouho před tím vysloužil titul vůdce autonomistické mládeže. V Bratislavě to není těžké, protože k tomu stačí schůze akademiků, kteří jsou chovanci internátu „Svoradova“, ovládaného naprosto ľudovou stranou. A není to také problém, vždyť v ľudové straně jsou stále totalitní tendence aspoň v tom smyslu, že vedení se považuje samozvaně za reprezentanta celého slovenského národa, mluví vždy jeho jménem a mluví tak, jako by na Slovensku neexistovaly žádné jiné strany a žádné jiné názory. Je to ružomerská moc a sebevědomí, přesazené do širšího politického života.

Co je to Sidorův vliv?

Dnes je Karel Sidor v ľudové straně v popředí, a je zbytečné spekulovat na rozpory mezi ním a umírněnějším křídlem strany, které vedou starší a zkušenější politikové. Sidorův vliv na Hlinku je jistě nesporný, ale právě tak nepochybná je Hlinkova moc nad ľudovou stranou. O jejím slovenském charakteru nelze pochybovat, a připisovat jí šmahem iredentismus a maďaronství je asi tak moudré a výstižné, jako označit někoho za vraha jenom proto, že není vegetarián. Jde-li o rozpory ve vedení ľudové strany, jsou jistě taktického rázu a netýkají se zásad strany, která žije nevybouřeným a nevyrovnaným nacionalismem a katolicismem.

Sidor představuje nyní v ľudové straně podobný element, jako je přílišná dávka kvasnic v těstu. Nadýmá je, ale nedovoluje, aby těsto kynulo přirozeně a proměnilo se konečně v dobrý chléb. Jemu je třeba připsat, že ľudová strana zastává nyní ve všech politických otázkách stanovisko, téměř naprosto totožné s míněním a jednáním Stříbrného ligy a jiných krajních skupin v některých občanských stranách, s nimiž se zase — až na Henleinovu a sjednocenou maďarskou stranu — rozchází právě v otázce autonomie, jejíž obsah dosud ľudová strana nikdy jasně neformulovala, byť se jednou odvolává na pittsburskou dohodu a jindy zase na martinskou deklaraci, v níž se prý, podle Sidora, podařilo „Praze“ vypustit stěžejní slovenské otázky. Pod vlivem Sidorovým bují v ľudové straně nejen obdiv k diktátorům, ale i k diktátorským režimům.

Je nesporně jeho pochybnou zásluhou, žádá-li vedení ľudové strany takovou zahraniční politiku, která by Československo jistě zbavila dosavadních opor a spojenců, aniž by zmenšila nebezpečí, která vyvolává právě blok a politika diktátorských států. Takové pojetí svádí ľudovou stranu občas příliš daleko a dává také podnět k prudkým kampaním, přivádí ji k taktice předem ztracené a zaviňuje, že hledá vnitropolitické

spojence tam, kde je nemůže najít. I v otázkách vnitrostátních strhává Sidorův vliv k reakčním záchvatům a k vybičovanému, uzavřenému nacionalismu, který se dá těžko přivést k vládní spolupráci. Ve vedení ľudové strany jsou spory právě o taktický postup a rozdíly jsou patrné v určení míry, jak daleko má jít radikalismus ľudové strany. Jednání o vstup do vlády bylo by jistě snadnější bez překážek, nakupených Sidorovým vlivem, ale i s ním zůstává Hlinkova strana největší politickou formací na Slovensku, o jejíž získání bude usilovat každá státní politika právě proto, že je to největší slovenská strana, ovlivňující statisíce občanů. Ukázalo se už nejednou, že ľudová strana dovede také rychle ustoupit od radikální taktiky, v rozhodujících okamžicích (na příklad naposled při presidentských volbách) nachází reálnou cestu a dovede také uzavírat politické kompromisy. Největší službu vykoná asi v tomto ohledu čas, trpělivost a politika, počítající bedlivě s potřebami Slovenska, které ještě nedospělo k politické a hospodářské úrovni českých zemí, jejichž vývoj byl tak dlouho velmi odlišný.

Dočkáme se také zmoudření Sidorova? Obrátí se i jeho vliv jiným směrem? Potrvá jeho vliv dlouho a je Sidor opravdu předurčeným Hlinkovým nástupcem? Zamění „vůdcovský“ postoj za širší a bezpečnější rozhled vyzrálého politika? I to jsou otázky, které zodpoví vliv příštích událostí, další vývoj a čas.

literatura a umění

Jiří Frejka:

Ozbrojme divadlo!

Říkává se u nás obyčejně, že v posledních válečných letech strhlo na sebe české divadlo, a především Národní divadlo, iniciativu a pozornost politickou jenom proto, že bylo jediným zcela českým ústavem té doby. I kdyby fakta byla správná, výklad zcela přesný není. Zejména není úplný. Promluvme si blíže o oněch letech a dnešních dnech, abychom si jasně řekli, oč šlo v divadle tehdy i dnes.

Ostatně v r. 1918 repertoár takového Národního divadla nemá právě nejurčitější tvář, vedle Musseta je Jirásek, vedle Vojnoviče Sardou, vedle Fischera Ibsenova „Strašidla“ atd. Podle her vypadal by tedy repertoár spíše náhodně než co jiného, a člověk, který neprožil ten rok, mohl by se bláhově domnívat, že divadlo stálo stranou veřejných věcí.

Nepočítal by s jednou věcí: divadlo bylo parlamentem. A nebylo jím proto, že bylo jediné, nýbrž proto, že to bylo právě divadlo. Mezitím, co politikové pracovali, co byl hlad, co každému padali nejdražší lidé, divadlo vládlo. Jeho panování spočívalo v jeho minulosti i v tom, že bylo českým shromaždištěm. Lidé, kteří leckde jinde propadali panice, vycházeli odtud ucelení, s jinými nervy a se sebevědomím, schopni boje, statečnosti. Divadlo bylo hmatatelné, bylo to takové konkrétní ujištění o opravdové existenci národa, jak to nemohlo být nic druhého. Proto mohlo Vojnovičem vyjádřit pocit slovanské vzájemnosti, Dykem vědomí českého člověka, ale měla svůj smysl i prostá veselohra,

již censor bez obavy propouštěl, protože vyjádřila svému obecenstvu stejné vědomí češství, jež pramenilo v tom nejzákladnějším: v prosté společné existenci.

Význam divadla tehdy — stejně jako je dnes — byl a je v tom, že je konkrétní. Dnes ovšem je dávno minulé a také nepotřebná ona idylická, censurem propuštěná dramaturgie z konce války, naše dnešní nároky v divadle jsou vážnější a mohou být zevrubnější, chceme, aby k nám mluvilo řečí určitou, silnou a hlavně lidovou.

Lidovou? — Romain Roland mluví o lidu jako o mravní jednotce, která nepodléhá pudům a náladám, a která je spojena trojím svazkem: svazkem zkoušek, krve a myšlenek. To je ovšem přesně takové veřejné mínění, jakého si všichni přejeme, protože je stejně klidné, připravené, jako činné.

Lidovost pro nás znamená dramaturgii, která — kdyby do hlediště vstoupil před představením člověk z davu — je schopna mu dát tvář muže, muže z lidu. Výběrem hry i jejím provedením. Tu sílu divadlo v nejbližší době asi bude mít, a dá mu ji výjimečná doba. Stále mň bude znamenat v něm Schaulust, stále víc nezvažitelné a vzácné vědomí pospolitosti, které vlije zcela nové štávy do divadelního organismu.

Noviny jsou schopny občana informovat, veřejné projevy strhnout. Divadlo jej však může vytvářet. Příkladem znakem lidí v dobách, jako je dnešní, je jejich empirismus. CPO je fakt nepoměrně silnější než tisk. Stejně vojenská přehlídka. Organizování motoristů pro branou službu. Tisku, projevu bylo potřebí, aby se uvedlo všechno do pohybu, pro většinu občanstva jsou však argumentem teprve důsledky tohoto pohybu.

Divadlo je rovněž fakt tohoto přesvědčivého druhu, a proto je tak nesmírně důležité, jaké ono nyní bude. Jak bude umět podchytit všechny konstruktivní rysy naší povahy, jak nebude ani t. zv. švejkovské ani artistní, kolik kladů vůbec dovede i nashromáždit i vyzářovat. Nakolik bude ryzí a bez frází. Nakolik bude jevištěm ne nálady, ale ethosu. Jak při tom dovede budovat kult hrdinství a vnitřní rovnováhy. A — jak důraznou řečí bude umět mluvit.

To jsou všechno otázky, na které musí být velká divadla včas připravena, a jež musí rozřešit stejně v Praze jako v Bratislavě a jinde. (Nikdy nebyla tak živá otázka soužití divadla česko-slovensko-podkarpatského jako dnes.) Zachytit a zhodnotit tu zvýšenou resonanci diváka, který vstoupí do hlediště rozechvěn posledními událostmi. Dát mu stejně pocit pospolitosti jako měřítko jeho činům.

Pojem aktuálnosti divadelní hry nesmí být vykládán příliš naivně. Snad Drinkwaterův „Lincoln“, snad Shakespeare dá víc než příliš průhledná agitační hra, protože výsledný dojem netvoří jen námět hry. Abych tak řekl, aktuální je lidské hrdinství, ať je to hrdinství poznání ve „Faustovi“ nebo hrdinství celku v „Husitech“. Víc, všechno, co hovoří jadrnou řečí o našem povahovém bytí, jako na př. „Prodaná nevěsta“. A to je — komická opera, neboli slovníkem činohry a kdyby šlo o činohru: komedie.

V jádře jde o to, aktivisovat skutečné a živé naše povahové prvky dramatem, zachytit a uvědomit je k činu. Dnešní Pražan, Bratislavan, dnes či zítra, má ve svých

nervech něco víc než chuť nahlížet do zarámovaného a cizího mu světa, právě náš člověk, který stojí na křižovatce evropských dějů a který chce dvojí: poznat a jednat. Na divadle bude, aby viděl vždy hloub a přesněji, z nejrůznějších pohledů, a aby tak poznával své vlastní místo: místo občana v otčině a světě.

Posledních několik vět ať se týká divadelního výrazu. Byly doby, kdy představitelé států a vlád nepřístupovali k mikrofonům, ani lidé si nežádali je slyšet, aby mohli číst stejně v jejich slovech jako v jejich hlase. Občan podle tisku mohl rozlišovat, vážit a volit.

Technika tohoto styku se dnes příznačně změnila. Už si nepředstavujeme ideálního občana jako dávného náboženského chiliastu, který v samotě, když mnohé pročítl, si splétá síť nového poznání. Už nepoznáváme tolik o samotě, jako ve spolku s jinými. A sdružování má jeden nezbytný rys: pathos.

Tak jako demokracie je víc než jen rozumové přesvědčení, totiž b e l i e f, víra v určité její poslání a v určité hodnoty, tak také její divadlo v dnešku musí být víc než obraz, než kolportáž, než civilní gesto a slovo. Divadlo, ve stylu svého diváka, se moderně pathetisuje, totiž přejímá jeho vzruch i jeho potřebu absolutní důvěry, odhodlání či víry. Právě proto má být a může být divadlo v neobyčejných chvílích tribunou naší pospolitosti, vyššího významu než tribuna politická: významu mravního. Bude tedy jeho řeč výmluvná a živá stejně novým romantismem svého výrazu, jako novým realismem poznání našeho i okolního světa.

S. M a r x:

Jak se hledá filmová hra

Úkol najít vhodnou filmovou hru je v Hollywoodu, kde se dělá tolik nemožných věcí, tak těžký, jako mnoho jiných úkolů.

Hollywood je neuvěřitelné, mythické království. Všechno, co o něm slyšíte a co se vám nezdá pravdivé, je pravda. Patrně však nevěříte, že najít materiál pro filmovou hru by mohlo být těžké. Ale je to skutečně těžké.

Větší ateliery prokousají se ročně dvaceti tisíci rukopisy a náměty vůbec, aby mohly padesát z nich uplatnit. Těchto dvacet tisíc námětů je obsaženo v povídkách obrázkových časopisů lepšího druhu, v cizích a amerických divadelních hrách, románech a novelách, vydávaných po celém světě, a v námětech napsaných přímo pro plátno spisovatelů nejlepší pověsti. Těchto dvacet tisíc pramenů je vzato v úvahu a mezi nimi všemi se jich někdy nenajde padesát, které by se hodily.

Již k tomu, aby bylo možno shromáždit tak veliký literární materiál, je zapotřebí rozsáhlé světové organizace. V každém důležitém hlavním městě Evropy dávají k tomu zvlášť určené lidé pozor, zdali by tam neobjevili vhodný námět. Hollywood je sice na tisíce kilometrů daleko, ale někdy ještě není skončena ani londýnská premiéra, když jsou již podrobnosti o jejím obsahu na cestě do Hollywoodu.

Stále ještě se dá nejlépe ulovit námět na filmovou hru v New Yorku. V New Yorku budou vždycky vycházet dobré knihy a budou se tam hrát dobré divadelní hry. Proto je v Manhattanu celá řada lidí, které tam zaměstnávají filmové společnosti, aby tam pátrali a pročítali všechno, co se objeví na literárním trhu. Objevené věci přijdou pak na stůl patričního oddělení zároveň s tím, co našli zase jiní „skauti“ v Londýně, v Paříži, v Budapešti a dále na východ. Ten, kdo se tím pak bude v Hollywoodu zabývat, nazývá se „story editor“, čili redaktor námětu.

Jak hledat náměty.

Náměty, které se týkají kapitalismu a práce, rasových otázek, senzacních sexuálních problémů a vůbec všeho, co by mohlo vyvolat snadno mezinárodní nelibost, mohou být hned na první pohled vyloučeny. To neznamená, že je to názor producentů. Když je někdy filmového materiálu málo, dokonce by se velice rádi odvážili těchto zakázaných námětů použít. Ale cenzori čekají na sousto. Vlády se nedají ulichotit. Mohlo by to stát miliony dolarů. Redaktor odhodí lákavý námět a sáhne raději po nějaké nové obměně Popelky, Ošklivého káčete nebo Šípkové Růženky, spokojí se, najde-li děvče svého chlapce, tajemnice svého šéfa a footballista svůj team.

Tak jako ví redaktor, čeho se musí vyvarovat, ví i co potřebuje. Náměty musí být zakoupeny hodně předem, aby se z nich mohl udělat scénář. Ateliery udělaly smlouvy s drahými hvězdami, z nichž má každá individuální talent a poměrně krátký profesionální život. Námět se nesmí příliš podobat námětu jejího posledního filmu, ale musí být v okruhu jejich schopností. Nesmí se však příliš lišit od toho, ve kterém měla úspěch, protože obecnost nerado vidí svou hvězdu v docela jiné roli, než na jakou si u ní zvyklo.

Dobrý redaktor námětu však ví, že si nemůže diktovat pravidla. Když některý začne, musí je brzy změnit. Filmy o Hollywoodu byly dlouho pokládány za neúspěšné. Filmy *Once in a Lifetime* (Jednou v životě), *Bombshell* (Bomba) a *What Price Hollywood* (Jak se doplácí na Hollywood), všechny skvělé, ukázaly třem různým společnostem, že nemít pravidla je dobré pravidlo. Ne, obecnost nechtělo filmy o Hollywoodu, ještě se to stále říkalo dál, až začal mít ohromný úspěch film *A Star is born* (Zrodila se hvězda). Je-li tedy redaktor námětu moudrý, zhostí se předsudků.

Ještě před nějakým časem se vždycky strhl povyk, když se nějaká divadelní hra nebo kniha neobjevila na plátně v původní podobě. Kritikové říkali, že ti, kteří upravují námět pro plátno, dopouštějí se přílišných změn. Dnes jen málokdy slyšíme tyto stížnosti. Dnes je docela zákonitě měnit věci pro plátno. Mezi spisovateli, kteří pracují na př. v spisovatelském oddělení u Samuela Goldwyna, jsou Anita Loosová, Lilliana Hellmanová, Donald Ogden Stewart, Dorothy Parkerová, Sidney Howard, Robert E. Sherwood a Ben Hecht. Tito spisovatelé jsou obratnější než ti, s jejichž materiálem mají co dělat, a změny, které v něm provedou, jsou obyčejně změny k lepšímu.

Všechny filmy jsou závislé na myšlenkách. Do neurčitě vyjádřených myšlenek se investují miliony. Jako redaktor námětu společnosti Metro-Goldwyn-Mayer měl jsem stálou povinnost informovat zesnulého Irvinga Thalberga o nových literárních myšlenkách z celého světa. Zmínil jsem se mu jednou, že byla hrána minulého večera v New Yorku jistá hra a že jsem již telegrafoval pro rukopis. Dodal jsem, že jen nejasně vím, že se týká vojáka světové války, jehož žena zmizela po nepřátelském vpádu. Voják se setká později s jakousi ženou, která je jeho zmizelé ženě navlas podobná, tato žena však skrývá před ním svou pravou totožnost, ačkoli se snaží, aby mu byla všim, čím mu byla žena zmizelá. Ani on ani divák se nedovědí, byla-li jeho zmizelou ženou nebo ne. Thalberg již chtěl odejít z kanceláře, ale zdržel se ještě okamžik a zatelefonoval do New Yorku do kanceláře M-G-M společnosti.

„Žádají za filmovací právo padesát tisíc dolarů,“ řekl mi kdosi na druhém konci drátu.

„Kupte to,“ odpověděl Thalberg, a odešel domů.

Byla to hra Pirandellova: *Jakou mě chceš mít* (*As you desire me*), a ukázalo se, že byla největším úspěchem Grety Garbo. Thalberg ovšem věděl, že tu nešlo jen o myšlenku, že už tu byla hotová hra. Nekupoval jen nepsaný nápad.

Hollywoodský redaktor námětu nemá právo kupovat, co by chtěl. Dělat filmy je, jak víte, spolupráce mnoha

lidí. Této spolupráce je potřeba každý okamžik, když se hra přenáší z rukopisu na filmové pásmo. Nejlepší filmy vznikají tehdy, když na nich pracují všichni jedinci, doplňující jeden druhého. Redaktor byl pověřen předtím, aby námět vybral a vynesl z něho, co se mu nezdá vhodné. Když jde však o to, co se má koupit, musí se poradit s producentem, režiséry, hvězdami a spisovateli.

Jako příklad, jak se kupují hry, vezměme si koupit *Grand Hotelu*, který byl nedávno tak znamenitým filmovým majetkem. Tehdy byla redaktorkou námětu u M-G-M Kate Corbaleyová, a za dobu jejího působení bylo už natočeno půl tuctu filmů. Každý, kdo s ní společně pracoval, musí doznat jakou měla nevyčerpatelnou znalost svého předmětu a jak neuvěřitelně mnoho rukopisů dovedla pročíst. Jednoho dne ke mně přišla s výstřížkem z novin, v němž stálo, že Reinhardt vypravil v Německu hru zvanou *Menschen im Hotel* a že hra rychle a na celé čáře propadla. Výstřížek povídal, jak již naznačoval název, že je předmětem hry řada různých lidí, kteří žijí v moderním hotelu a že děj zahrnuje dobu dvaceti šesti hodin. Přes to, že hra propadla, myslila paní Corbaleyová, že má velmi filmovatelný námět a že bychom si ji měli přečíst.

Tato hra Vicki Baumové došla k nám v německém znění, předal jsem ji tedy řediteli Pavlu Fejosovi, který uměl číst německy. Hledal právě něco, co by mohl filmovat, a velice se pro hru nadchl. Vyprávěl nám, o čem jedná a my se rozhodli, že ji koupíme. Zde začaly však potíže. Po Evropě cestoval právě toho roku newyorský kupec, jakýsi Harry Moses, a viděl hru v Reinhardtově divadle. Zachtělo se mu dělat do divadla a koupil na ni provozovací právo za 5000 dolarů. Zavolali jsme si ho do naší kanceláře, ale nechtěl nám prodat filmovací právo, protože hru chtěl provést na divadle. Nakonec si to rozmyslil tak, aby s ním M-G-M platil napolovic výlohy divadelní a že nám zato postoupí filmovací právo a také, bude-li mít hra na divadle úspěch, že nám vrátí to, co do ní budeme investovat. Informovali jsme o tom ateliery. Vypočítali jsme, že by se hra dala provést za 27 tisíc dolarů, my polovic a Moses druhou. Shodli jsme se.

Naše společnost byla ráda, že získala filmovací právo, ale 13.500 dolarů byla velká investice a mluvili jsme o tom, že bychom si ji měli nějak pojištit. Ostatně Moses připustil, že o divadle nic neví. Žádali jsme tedy, aby se spojil s některým již známým producentem. Šel se tedy podívat na Broadway a zašel si na hru *The Last Mile* (Poslední míle), jež se tam tehdy s úspěchem provozovala. Jejím producentem byl Herman Shumlin a Moses ho požádal, aby s ním udělal *Grand Hotel*. Hra se stala světovou sensací a M-G-M filmovací právo nic nestálo.

Již jsem jednou vysvětlil, proč myslím, že má Hollywood právo měnit materiál, který koupil a zaplatil. *Jakmile* byla koupena kniha, seje se konference, právě tak, jako když je hra pro film dokončena a potřebuje přehlédnutí, a někdy také ještě tehdy, když už se točí a kdy je potřeba, aby se některé scény vzaly znovu. Někdy se po konferenci vyhodí celý námět. Někdy ztráví atelierový štáb celé dny, aby našel několik vhodných řádek, a někdy dochází i ke konferenci bez přítomnosti spisovatelů. Producent a režisér jsou někdy mnohem praktičtější než spisovatel. Snad to zní pošetile, ale většina producentů rozumí, co myslil jejich utýraný kolega, když řekl: „spisovatelé nám to tu jen ucpou.“

Námět a cenzura.

Již jsem se zmínil, čeho se musí redaktor varovat jako zakázaného. Byla doba, kdy uráželi producenti vkus obecnosti jistým druhem erotických námětů. To ustalo, protože na to lidé hubovali. Dnes je nejzakázanější námět ten, který vzbuzuje politickou nelibost. Vědět předem, co si bude myslit nějaký censor v nějakém odlehklém koutě světa, není lehké. Peru nedovolilo, aby se tam ukazoval

skvělý film *The Informer* (Denunciant), protože ukázal vzpouru proti úřední autoritě. Týž film byl povolen v Maďarsku, kde censura nepřipustila film *Green Pastures* (Zelené pastviny). Parádním kouskem cenzorského šilenství bylo, když japonský ochránce mravnosti zakázal grotesku s Betty Boop z neznámých důvodů a když se v Polsku nesměly ve filmu *Show Boat* (Loď komediantů) nechat negerské zpěvy a písně „Ol Man River“, protože se v nich zpívá o třídním zápase.

Výsledek takovýchto cenzur staví producenta před dvě eventualy. Může se buď docela podřídít a ztratit příjem, nebo může bojovat. Obyčejně se volí první, protože je to praktičtější, ač politování hodné. Čím víc se dělá ústupků cenzorům, tím více si toho naporoučí.

Některé z citovaných příkladů ukazují nesmyslnost cenzury a proč musí proti ní být bojováno. Turecko zakázalo natáčení velkého Werfelova dokumentu lidské nesnášlivosti, filmu *The Forty Days of Musa Dagh* (Čtyřicet dnů). Zde je dobrá zkouška pro boje s cenzurou. Turecko samo nemůže bojovat proti natáčení tohoto filmu. Obnos, který by za zapůjčení filmu zaplatily veškeré turecké biografy, nevyrovnal by se zdaleka obnosu, který by zaplatil některý velký broadwayský biograf za vypůjčení filmu na týden. Turecký censor si to tedy chytře zařídil tak, že si zajistil že by film nepustily do země ani jiné národy, s Tureckem sprátelené. Přes to, že producent poukázal na to, že se ve filmu jedná jen o autority, které již dnes nemají v Turecku moci, nebylo to nic platné. Turek, jak se zdá, je Turek, i když ho revoluce zničila. Až dosud to s Hollywoodem vyhrává. Scénář na Čtyřicet dnů leží zapomenut někde na polici a hromadí se na něm prach.

Aby se předešlo výlohám za filmy, které by se pak nemohly filmovat, stanovilo Sdružení filmových producentů Willa Hayse (*Will Hayes Association of Moving Picture Producers*) „zákon dovoleného jednání“. Tento zákon není neomylný, nemůže ochránit film před takovým druhem cenzury, jaká zamezila natáčení Čtyřiceti dnů. Ale obsahuje cenné poučky, jak se vyhnout co nejlépe obtížím s cenzurou. Zasazuje se o to, aby byla na plátně dodržována pravidla morálky a bojuje proti tendenci vzbudit v obecnstvu sympatie s hříchem nebo zločinem. Pro tento zákon nevidíte nikdy na plátně zblízka smrt, obchodování s drogami, sexuální zvrácenosti, nahotu, nebo náměty, které by se posmívaly nějakým dobrým snahám.

Členové atelieru předkládají tomuto sdružení také sporné knihy a hry, než je zakoupí. Vedle toho vysílá Sdružení někoho na každou divadelní premiéru v Manhattanu a zpravuje o tom, co by v nich mohlo podléhat cenzuře. Někdy posílají materiál s prosbou, že jejich úsudek není konečný a aby byl materiál předložen ještě někomu jinému. Tak se tomu stalo se zábavným románem *L'Affaire Jones* (Jonesova pře). Námět románu týká se vznětlivosti francouzské povahy a plachého amerického turistu, který se zapletl do bulvardní hádky k vůli vyměněnému kabátu a způsobil ohromný národní skandál. Haysovo sdružení nemělo námitek proti filmování tohoto námětu, nebude-li námitek se strany Francouzů. Kniha byla předložena francouzskému konsulovi v Los Angeles — a ten jí ovšem zamítl.

Snaha atelierů, aby se vymkla Haysovým pravidlům, vedla spíše ke katastrofálním soudním přím pro plagiát, než k vážným obtížím s cenzurou. Pře znamenala na př. katastrofu pro atelier, které chtěly natáčet s Joanou Crawfordovou film *Dis Honor and Lady* (Zneuctěná), Zdálo se jim, že se povaha hrdinky velice hodí pro Crawfordovou. Ale Haysova kancelář nedovolila filmovat, protože se ukázalo, že hrdinka spáchala beztretně vraždu. Původní divadelní hra je založena na skutečné vraždě, která se stala před mnoha lety v Anglii a byla námětem mnoha spisovatelů. Tentokrát ji zpracovala pro film paní Belloc-Lowndesová pod jménem *Letty Lyntonová*.

Použila k tomu však divadelní hry Margaret Ayerové-Barnesové a Charlese Sheltona, kterou obměnila, a atelier, tedy knihu koupily. Byl s nimi zaveden proces a u soudu bylo rozhodnuto, že si osvojily obsah hry.

Soudní pře pro plagiát velmi ohrožují filmovou produkci. Ztěžuje se natočit film, aby se proti němu nevyřítily nějaké rozkacení literáti. Všelijací pokoutní advokáti stále dotírají na společnosti, doufají, že se dá věc vyřídit bez soudu. Většina těchto nefair případů je obyčejně hned vyklizena bez soudu samotnými rozváznými soudci, a atelier, který má úlevu v tom, že žalující musí zaplatit všechny soudní útraty, když prohrají. Ale z důvodů skutečných i neskutečných je stále nějaký soud k vůli některému filmu. V první scéně filmu *The Thin Man* (Hubený muž) musili se herci stále zastavovat, protože se pes, kterého drželi na šňůře, zastavoval u každého stromu a kandelábru. Proto podal na společnost žalobu jakýsi amatérský spisovatel, který prý napsal cosi podobného ve své novele, jež se, jak sám přiznal, jinak docela nepodobala *Hubenému muži*. Společnost, která zfilmovala *Wife vs. Secretary* (Žena či tajemnice?) byla zažalována jedním ilustrátorem časopisu, který tvrdil, že poznal, že je ve filmu na zdi pověšena jedna z jeho kreseb. Kresba byla pověšena nota bene tak, že nebyla ani v ohnisku čočky a nemohl by ji býval poznat nikdo jiný, než on sám. Nestyděl se však žalovat o dvacet pět tisíc dolarů. Jak se všeobecně ví, producenti filmu *Rasputin* vyplatili prince Jusupovi podle rozsudku britského soudního dvora sto dvacet pět tisíc dolarů. Jusupovi se skutečně podařilo dokázat, že byl předlohou filmového prince Čehoděva. Jusupov ještě ani nevstrčil šek do kapsy, když se přihlásil skutečný princ Čehoděv a podal žalobu na producenty, protože prý nikdy neudělal nic takového, jako se to líčí ve filmu.

Již tedy vidíte, proč mají atelier, právo váhat v jednání s veřejností. Každý námět se může stát mocným dynamitem, který může beze všeho varování vybuchnout u kteréhokoli soudu. Lidé, kteří třeba nejsou v životě nikterak čestní, vyžadují od atelierů nesmírnou čestnost. Když se společnost zajímá o některou už hranou hru nebo vytištěnou knihu, běže si na poradě všelijaké svědky a znalce.

Chcete pracovat s námi?

Protože vím, že filmový průmysl potřebuje myšlenky tvůrčích duchů, ať jsou jakéhokoli povolání, přes to, že jsem nepopsal některé trapné případy, chtěl bych vás spíš vyzvat k spolupráci. Je možno, že některý z čtenářů tohoto článku chtěl napsat námět na film, doplním tedy článek několika výklady o této možnosti.

Před šesti lety, když bylo zakoupeno *Jakou mě chceš mít*, bylo padesát tisíc dolarů veliký obnos. Ale zatím co píšete tento článek, *Radio Pictures* vystavují autoru *Room Service* (Pokoj s obsluhou) dvě stě padesát tisíc dolarů.

Divadelní hry vždycky stály atelier, nejvíce peněz. A vždycky budou stát. Důvod je pochopitelný: divadelní hra podobá se ze všech literárních forem nejvíce scénáři. V posledních desíti letech stal se dialog nejcennější částí látky pro film. Ve hrách je nejvíce dialogů, proto jsou pro nás cennější než romány nebo původně pro film napsané scénáře.

Proto také bylo v poslední době zakoupeno pro film nejvíce divadelních her. Všechny atelier, je dychtivě pročítají, ať již byly hrány nebo nebyly. Přesto však si cení více her, které již byly hrány. Hru totiž již obecnstvo schválilo, a je-li tak úspěšná jako na příklad *Room Service*, zaručuje se tak veliký obnos, který se za ni zaplatí. Zde je příklad, jak třeba atelier usuzuje: V *Netconu* v New Jersey byla na zkoušku dáвана hra od A. E. Thomase, *Home, James* (Domů, Jamesi), a byl jsem pro to, aby se koupila. Autor byl ochoten připravit se o svou možnost na Broadwayi a prodat ji filmu přímo, za patnáct

tisíc dolarů. Atelier však rozhodl, že hru nekoupí, hra se tedy dostala na Broadway a stala se za krátkou dobu úspěšným kusem pod jménem *No more Ladies* (Už nejsou dámy). A tu ji ateliery koupily za šedesát pět tisíc. Nic si z toho nedělaly, že je toto zpoždění stálo rozdíl padesáti tisíc, schválení hry obecenstvem jim za ten rozdíl stálo.

Původní námět, napsaný přímo pro plátno, přijde si snad také jednou jako materiál na své. Že se to ještě nestalo, je vinou spíše spisovatelů, než společností. Spisovatelé obvykle píšou své knihy s velkou úctou ke spisovatelství, ale když jde o námět pro film, připadá jim, že by se dobrým psaním snad snížili.

Čím se však stává častěji, že se z původních námětů podaří veliké šlágry, tím nabývají více ceny jako materiál. Tak vznikl poslední dobou film o *Životě Zolové, Libeled Lady* (Poznamenaná) a *Lloyds of London*. Producenti byli velmi spokojeni.

Psát pro film není těžké. A mimo to je poptávka po námětech mnohem větší než zásoba. Zde je ještě něco, čeho se nedotkla deprese. Ale mnoho záleží na tom, jakým způsobem se námět předloží na trh.

Chce-li spisovatel, aby mu nakladatel vydal knihu (která přijde nakladatele přibližně na 5 tisíc dolarů), musí si sednout a celou tuto knihu napsat a předložit. Když chce dramatický spisovatel, aby mu byla hrána hra (která stojí producenta, řekněme, 12—20 tisíc dolarů), musí nejdříve napsat a předložit celou a úplnou hru. Ale muži a ženy, kteří si myslí, že dovedou napsat námět pro film (který bude stát od 100 tisíc nahoru), napíší o jeho obsahu na kousku papíru nebo korespondenčním lístku. (To není inteligentní přístupování k věci.)

Je sice pravda, že filmoví producenti zhustí historii na pouhý obrys, když začne skutečná adaptační práce. Chtějí, aby byla historika nejdříve docela srozumitelná. V tomto zhuštění je zahrnuto to, co bude potřebovat kamera a mikrofon. Vyloučeny jsou všechny prvky, které kamera nemůže filmovat a mikrofon zachytit. Ale Frances Marionová, po léta nejobratnější scénaristka, se nikdy nepokouší zhušťovat něco na méně než sto stran psaných strojem. To také platí o jejích původních námětech, z nichž se snad pamatujete na *Min a Billa, Champa* (Champion) a *The Big House* (Trestnice).

Již vás slyším, jak se ptáte: což, kdybych napsal takových sto stran původního námětu? Co bych s ním měl udělat?

Přes to, že hollywoodské ateliery stále nosí zpátky nováčky, je známo, že redaktoři námětu přijímají materiál, je-li dobrý. Napíšte svůj námět a pak pošlete lístek redaktoru společnosti, o které myslíte, že by se jí nejlépe hodil. Snad má onu hvězdu, kterou jste si představovali pro svou roli. Je docela možné, že redaktor přijme váš námět na stu stránkách, kdežto náčrtek by třeba nepřijal. Při náčrtku se totiž nepozná, je-li chyba v konstrukci, je-li námět příliš beztvárný, nebo chybí-li dostatečná myšlenka. Proto ateliery nepřijímají od amatérů nic, co je jim jen docela krátce naznačeno. Ale v dobře vypracované látce může pro ně být leccos hodného povšimnutí. Redaktor třeba poruší své pravidlo. I to se může stát a se i stalo.

Když tento postup selže, jsou v Hollywoodu a v New Yorku spolehlivé agentury, které přijímají látku od mladých spisovatelů a věnují jí pozornost. Samy pak posílají náměty atelierům. Nepokoušejte se naučit psát náměty tím, že se přihlásíte do nějakého korespondenčního kursu, který vám slibuje, že vám otevře cestu. Za sedm let, co pracuji jako redaktor námětů, jsem ještě takto nekoupil jediný. Nikdy jsem také nic nekoupil od žáka nějaké školy, která ho tomu naučila. Ani jsem si ostatně takový námět ještě nepřečetl, leda že bych o tom nebyl věděl.

Je třeba zachovávat jistá pravidla, chcete-li psát pro film. Nezapomeňte, že soutěžíte s nejlepší světovou literaturou a dramatickým materiálem. Nepokoušejte se tedy

psát náměty, a nemyslete, že by se měly podobat tomu, co jste někdy v kinu viděli a že to proto bude mít dobré šance. Pravdou je opak.

Má-li vaše historie vzbudit pozornost producentovu, musí to být něco nového a čerstvého. Originalita námětu je pravidlo č. 1.

Nové prostředí je vždycky vítané. Filmy s neobyčejným prostředím byly a jsou vždycky zajímavé. Filmy s prostředím, myslím něco takového jako byl na příklad *Dead End* (Newyorský přístav), který se odehrává v zajímavé čtvrti New Yorku, *Roar of the Crowd* (Ryčící dav) ze vzrušujícího koňského závodiště a *Captains Courageous* (Stateční kapitáni) se zajímavým prostředím rybářským. Do tohoto prostředí zasazuje spisovatel, dramatický nebo scénarista, poutavé charaktery, které jsou s ním v souladu. Nazvěme tedy dobrý výběr fotografického prostředí pravidlem č. 2.

Pravidlo č. 3 je důležité s praktické stránky prodeje. Píšte svůj námět raději pro typické herce než pro příliš individuální. Clark Gable je na př. typickým hercem společnosti M-G-M, Samuel Goldwyn má Garryho Coopera, Paramount Freda McMurraye, Warner Brothers Erolla Flynna. Tyto hvězdy představují americký romantický typ. Přízpusobíte-li námět takovému hercům, můžete ho předložit každé společnosti. Napíšete-li historii, která by se hodila na př. jen pro Georga Arlisse, budete mít potíže ji prodat, když ji zamítne jeho společnost.

A ještě o jednom pravidle musím povědět těm, kteří se chtějí stát filmovými spisovateli. Je to pravidlo, na které se musí pamatovat, místo se ptát o radu. Musí se naň pamatovat, když čeká člověk na inspiraci. Je ze všech nejdůležitější: pište a zase pište. Skutečně pište.

dopisy

K menšinovému jednání

Pane redaktore!

Nedá mi to, abych nevyslovil plný souhlas s Vašimi vývody o naší menšinové otázce, zvláště s důrazem, s jakým se přimlouváte za zásadně široké a mužné uchopení tohoto problému, pro nás zcela bytostného nejen pro zevní tlak sil, jež dnes na nás dolehly. Jistě jest vážná námitka, že ústupky, právě pod tímto tlakem učiněné, mohou ohrozit naši prestiž, aniž uspokojí německé krajany, pokud jsou příliš v zajetí kouzla nedočkávaných katastrofálních, domněle nedaňových zítřků. Ale naproti tomu není tu jen naprostá nutnost, osvědčiti našim spojencům a přátelsky nalaďené cizině krajní sebezapření jako přínos k zápasům o evropský mír. V době akutní krise průmyslové jevil se zpozdílym, kdo dalšími investicemi stupňoval případnou výkonnost svých závodů. Doba konjunktury mu to však namnoze vydatně nahradila a pojednou jevil se takový zpozdílec prozíravým duchem. V politice nebývá to jiné.

Máme nepochybné právo na to, aby naše republika zůstala aspoň podstatnou složkou svých funkcí státem národním. Již proto, že národ československý, početnější mnoha jiných národů evropských, nemá útvaru, v němž by plnost svého bytí a své osobitosti osvědčil, jak to novodobé pojetí nacionalismu učinilo takřka přirozeným právem. V tom právě tkví zásadní rozdíl našeho státu od Švýcarska, složeného vesměs jen ze zlomků národů jinak saturovaných.

Geopolitické a historické předpoklady, silnější naší vůle, vložily ovšem i do rámce našich hranic takové,

namnoze veľmi obsáhlé zlomky jinojazyčných skupín a již tato skutečnost činí nemožným, abychom našemu štátu snad kladli úkoly t. zv. totalitného nacionalizmu, živou osobnosť ve službe národného celku takřka úplne pohlcujúciho, i kedyby se proti takej myšlenke zcela zásadne nevzpouzel všecok duch našej tradície a národnej výchovy. Ale nárok, aby československý štát se vyvíjel v prirodzenej shode s našej národnej osobitosťou a byl jí platne ochranným rámcem, tím nikterak nepadá a jinojazyčné menšiny môžu se se skutečnosťou tou tým snaže smiřiti, ježto naše republika jako útvar územne uspokojený a prirodou štēdre vybavený nemá sklonů k útočnosti susedům nepohodlné. Nadto majú naše menšiny u srovnání s námi bohatou kompensaci v kulturním a jazykovém společenstve s mocnými útvarmi susedními, která jejich jednotlivým členům dáva tolikere výhody. Geografická rozptýlenosť a jazyková prostoupenosť našich menšinových krajů vylučuje při tom ovšem jakoukoliv úpravu věci územnej autonómie správnej po švýcarském vzoru, i kedyby řešení takej nenaráželo na podstatne obtíže s hlediska nezbytné obrany štátu. Jinak jest však po mém soudu nutno učiniti bez zbytečných odkladů vše, co by mohlo u našich jinojazyčných krajanů čeliti představe, že je osud vtiskl do štátu jim vnitřne cizího jako občany druhého řádu, kterážto představa, bohužel, dnes patrne nabývá půdy leckde i tam, kde po staletí vládl zcela jiný citový vztah k rodné zemi a jejím minulým osudům, vztah spojující v organický celek štátní a zemský skupiny toho i onoho jazyka. Vztahy takej oživiti anebo znova vytvářeti umožní nám asi teprve lepší budoucnosť. Ale i slušný modus vivendi, jaký se nám v poměrech rovněž svízelných opravdu podařilo nalézt s Římem, stojí za krajní úsilí a nutnosť si ho žádat. Proto bych si přál především, aby psychologicky ne zcela vhodné rčení, že dáva meššinám více, než k čemu nás nutí mezinárodné závazky a v ostatní Evropě platná zvyklosť, ustoupilo představe méně zatíženě obrazem jakéhosi daru většiny menšine. Rekl bych, že také meššiny poutá trvale a bez smlouvání štátní myšlenka spiatá s našim krajem a jeho zvláštní ethnickou základnou, ale jinak jejich plná rovnoprávnosť že nemá býti ničím zastíněna, čeho si účel ten nezbytně nevyžaduje.

Při kladném stanovení věci těch v souhrnném zákonu meššinovému by pak bylo dlužno vystřihati se, pokud jen možno, hořkého dědictví doby rakouské a uherské monarchie ve všem, co není kladnou potrebou životní skutečnosti a slouží spíše jen zlým vzpomínkám nebo planě prestiži tabulkové. A tu by snad bylo možno v ledačems přece jíti do školy k staré demokracii švýcarské, na příklad v správnej praxi jazykové, v níž asi jistě by nebylo nesnadno voliti někde cesty pružnější, než jakými se bral náš zákon jazykový, vytvořený po skrovné teprve zkušenosti nového štátu pod drtivou tíhou nekonečných sporů minulých. Neboť bez přítěže té bychom jistě necítili přílišnou újmu v mimořádných ústupcích na příklad tam, kde trvalé a s půdou pevně rostlé meššiny nedosahují obvyklých 20 procent. Mnohem svízelnější, protože méně obrácená pouze k jednotlivcům, jest ovšem otázka vyrovnávání dočasných nebo trvalých následků hospodářské tísně v oblastech, kde jazykové spory je zbarvuují svými zášlehy k zvláštní účinnosti, a ještě těžší jsou pak otázky duševní kultury a výchovy, tak těsně spiaté s růzností národného založení a psychického ovzduší. Zde by po mém soudu větší míra volnosti jazykových skupin s jistou správnej osobitosťou nemusila nutně ohrožovati

cíle štátní, i kedyž by se snad s počátku střetala s prirodzenou nedůvěřivosťou byrokratického centralizmu, který tak rád zaměňuje formu s obsahem a činí tím věci svízelnější, než vskutku jsou. Právě v dnešnej době prudkého varu ideového vzrostlo sice nebezpečí příkrého myšlenkového a citového rozchodu určitých skupin národních, ale víme dobre, jak malou účinnosť proti tomu opravdu mají papírové zbraně obvyklých úředních výnosů, působením svým často v pravý opak se obracejících. Naléztí správnu a co možno nejméně vtíravou míru zásahů štátních do těchto jemných a při tom velmi složitých stránek života veřejného, jest právě největší zkouškou štátníkovou, kterou osud vložil na bedra našeho pokolení a v níž se má především osvědčiti dílo rukou, ztrnulou rutinou příliš nespoutaných a přece pevných tam, kde smlouvatí dále nelze. A vědomí váhy těchto otázek musí je řídití stejně jako skutečný zřetel k tomu, že náš národ, i kedyž snad někdy se mýlil ve svých opatřeních, opravdu byl veden mravním řádem, který nechce, než co jest jeho po právu prirodzeném a jako spravedlivá výsluha dějného díla.

Máme plné právo žádati od svých meššin věrnosť k štátní myšlenke, i kedyž v kladném smyslu zosobňuje více naši než jejich osobitosť; ale při tom si máme tím více býti vědomi povinnosti, nebrániti tomu, aby se v štátním rámci i jejich nadání a úsilí životní mohlo vyžiti s plnou rovnocenností. Jako záruku toho pak, psychologicky vážně působivou, nebylo by snad nemožno vzíti v úvahu vytvoření určité ochranné reprezentace národních — ale ovšem jen ryze kulturních zájmů jednotlivých skupin, postavené vedle reprezentace činné ve sborech zákonodárných, při čemž by ovšem zcela bylo vyloučeno jakékoliv navazování na hlediska podstatě naší demokracie bytostně cizí, jako jest třeba princip nezodpovědného vůdcovství jednotlivce, nebo praktický útisk našich meššin a pod. Určité reprezentace kulturního života meššinových skupin by tu nemusily míti jen význam pro běh štátní správy intercesorně rušivý; mohly by znamenati i kladný přínos k uklidnění, ježto by nesly i značnou odpovědnosť za své dílo i síly jimi zastoupené; neboť jest dávná zkušenosť, že býva někdy větším nebezpečím proud anonymně působící, než určitým zosobněním vymezený. O všech těch věcech jest zajisté uvažovati se skutečnou vůlí tvůrci, která nezdolána silou tíhy dosavadních zvyklostí úředních jest si vědoma, že jde o nejzávažnější otázky jediného štátu, v němž československé dílo dějinné má místo, jehož údy jsou však zároveň i miliony vzdělaných a pilných občanů, kteří s prirodzeným sebevědomím se cítí podílňiky duchového a kulturního snažení jazykových společenstev jiných, svým významem v lidstvu znamenitých. Divů nelze zajisté konati, a zejména nelze ani nejvyšším důvtipem odstraniti mohutné hráze, které odvěké zápasy zbudovaly a dravá přítomnosť nadto naplnila žhavým nábojem svrchovaného napětí.

Budeme šťastni, učiníme-li aspoň několik kroků vpřed a osvědčíme světu, že sloužíme opravdu myšlenke míru. Dotkli jsme se nahoře průmyslníků, kteří se nebáli tvořivého díla ani na vrcholu krise. Ve Slovansťvu máme přízvuk národa realistického, který dovede strážlivě sloužiti nutnosti chvíle; jest třeba, abychom, neopouštějíce svých vysokých národních úkolů, pověst tu i dnes zdárně osvědčili.

Josef Šusta.

Toto číslo vyšlo z technických důvodů o den později.

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

16

Roč. 8. Číslo

Viktor Dyk:

POZDRAV NA CESTU

Vy, který jdete do bitevní
vřavy,
choďte, jenž ničeho neželí:
z vichřice, která zocelí,
vraťte se zas tak usměvavý.

Vy, který s vírou prostou
pochybíte jděte
v krajinu dalekou, širou:
z vichřice, která tolik smete,
vraťte se s vírou.

Z VIII. svazku Spisů Viktora Dyka, který právě vyšel. Obsahuje sbírky „Lehké a těžké kroky“, „Anebo“.

NOVÉ KNIHY

VIKTOR DYK: LEHKÉ A TĚŽKÉ KROKY. ANEBO. Dvě básnické sbírky válečné lyriky Viktora Dyka „Lehké a těžké kroky“, „Anebo“, které právě vycházejí knižně v jednom svazku, zahajují opravdu velmi šťastně knižní edici Spisů Viktora Dyka. Dávají nám tyto knihy poesii ryze českou, v jejíž melodii slyšíme bolestně vroucí a rozhodný hlas své rodné země, plachou píseň poety bloudícího po čarovných luzích dětství i hlas statečného básníka, který k nám mluví ve jménu své země a svého národa v okamžicích zvlášť významných a dramatických. Vzpomínáme

si tak maně, jak byly přijaty tyto dvě sbírky v letech válečných, kdy vyšly poznamenány tužkou cenzorovou, který neporozuměl jejich symbolice a jinotajné řeči, které však znamenitě rozuměl celý český národ, jemuž byly pramenem posily, rozhodnosti a vzdoru. Podávají tyto básně, opatřené v novém, důstojném vydání souborném četnými literárně-historickými poznámkami jejich vydavatele univ. prof. Arne Nováka, nezapomenutelné rozhovory básníka, který jde ve šlépějích Kolářových, Čechových, Nerudových a Sládkových, aby rozmlouval s velkými mrtvými své země o jejím údělu a osudu a mluvil tak k celému národu a burcoval jej k statečnosti proti jeho malověrným. Ani dnes k nám tato poesie, která v osudových hodinách válečných vyzpívala české úzkosti i naděje a která se právě v osudových hodinách bila v duchu svědomí velkých dějin národa za jeho lepší příšti v budoucnosti, nezni echem vzdálených let. Právě doba, ve které žijeme, připravila půdu, aby byl znovu slyšen básník mužného rozhodnutí, pohrdající malověrností, básník, promlouvající v duchu nejniternejší potřeby svého národa a své vlasti. „Zachytit neřečená slova, dát výraz němým tradicím. Dát mluvit mrtvým ze hřbitova, dát mluvit mrtvým žijícím.“ V tomto verši z Anebo je utajena celá devisa i vlastní podstata této válečné Dykovy poesie, která i dnes jako tehdy potěší smutné, vzpřimí slabé a promluví za němé. Cena brož. výtisku je 28 Kč, váz. 40 Kč.

KNIHY REDAKCI DOŠLÉ:

Konrad Heiden: Evropský osud. Přel. F. Šelep. Vydal Václav Petr, Praha. Cena Kč 23.—. Vynikající životopisec Adolfa Hitlera probírá v nové knize změny evropské mentality člověka a celé společnosti po válce.

Philip Guedalla: Sto let světových dějin. Přel. Jarmila Fastrová. Vydal Václav Petr, Praha. Cena Kč 35.—. Kniha zachycuje 100 let dějinného vývoje Evropy a Spojených států severoamerických od nastoupení královny Viktorie na trůn v r. 1837 až do smrti krále Jiřího V. v roce 1936.

Dr. Fr. Berdych: Obrana státu a naše politické strany. Knižovny „Politika“, svazek XI. Vydal L. Mazáč. Cena Kč 25.—.

Prof. dr. H. Kelsen: „K reformě Společnosti národů.“ Edice Pax 2. Vydala Mezinárodní kulturní liga, Praha II., Na Zbořenci 18. Obsah 20 stran, nevázané. Cena Kč 5.—. Známý znalec Mezinárodního práva zabývá se v této brožurě důvody, které zavinily, že Svaz národů ve své dnešní formě zklamal. Dokažuje, že již složení statutu Svazu národů bylo pochybené a žeávalo

fašistickým mocnostem možnost sabotovat myšlenku Svazu národů. Fašistické velmoci opustily Svaz národů a spojily se na podkladě Antikominterny. Je nutno zreaktivovat Svaz národů a utvořit z něj blok demokratických států, jenž by byl protivahou fašistickému paktu. Myšlenka Svazu národů může být zachována jen touto reformou Svazu národů.

B. Palkovský: Kritické metody historika J. Slavíka. Příspěvek k metodologii vědecké a politické české kritiky. Str. 175, cena brož. svazku Kč 15.—, expeduje nakladatelství ODEON. Jde o polemickou studii, v níž autor dokazuje, že v husitství a táborství nebyl ani ideový, ani praktický komunismus, že tehdy nešlo o sociální revoluci, poněvadž neexistoval žádný reformní program, který by se byl at

PROČIŠTĚNÍ KRVE NA JARĚ

je starý omlazující prostředek. Osvobodte své tělo od otravných látek DARMOLEM, který se dá libovolně dávkovat i vaše zažívání mírně upraví. DARMOLEM docílíte pocit volnosti, štíhlé a mladistvé postavy. — DARMOL obdržíte ve všech lékárnách.

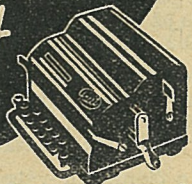

30 roků

požívá Darmol důvěry mnoha lidí. -
Nejlepší důkaz pro osvědčený lék.
Užívejte při zácpě

DARMOL

Pro rychlé počítání:
10 klávesový

FACIT „T“

pro veškeré početní výkony

GIBIAN a spol., Praha II., Štěpánská 32.

Zašlete mi prospekt na FACIT „T“

Jméno: _____

Adresa: _____

Delta

Knihy o posledních výbojích vědy

A. A. HOCH

Vynálezy, které změnily svět

Vzrušující kapitoly o tajemství vynálezů a vynálezců. 190 obrázků.

Brožované 70 Kč, vázané 85 Kč

BERNARD JAFFE

Přední hlídky vědy

Je to kniha stejně senzáční jako jsou knihy Paul de Kruifovy. Naleznete v ní odpovědi na otázky: Jaký byl člověk v minulosti a jaký bude v budoucnosti? Co ví věda o dědičnosti? Je rakovina nakažlivá? Znamenají vitamíny převrat ve výživě? Kdo zvítězí, člověk nebo hmyz?

Brožované 50 Kč, vázané 65 Kč

Dr. Ing. A. ČERVÍN

Chemie, dobyvatelka světa

Není to učebnice, ale živý průvodce po nejmodernějších výsledcích technické chemie. Ukazuje, jak chemie postupuje náš život, které její obory mají pro lidstvo největší význam; její nejčasovější snahy a vývoj atd.

Brožované 75 Kč, vázané 90 Kč

Všechny 3 svazky brožované 195 Kč, vázané 240 Kč

DODÁ KAŽDÝ KNIHKUPECI

Nakladatelství ORBIS, Praha XII.

teoreticky či prakticky snažil o kolektivisaci vlastnictví. Autor přechází pak na poměry současné, zejména sovětské, hájí svou knihu „Za sovětskou civilisací“ proti útokům historika Jana Slavíka.

„Fünf Jahre“ (Pět let) se nazývá spisek, který právě vydává Demokratická péče o uprchlíky, o ožehavě aktuálním problému uprchlíků. — Ve druhém dílu brožury jest o celém problému jak poučné, tak i obšírně pojednáváno s mezinárodním stanoviskem. Přípisy prof. Einsteina, Stefana Zweiga, Marie Schmolkové, prof. Victora Basche a j. ukazují, že činnost této jediné nad stranami stojící instituce o péči jest uznávána. Spisek o 48 stranách lze obdržeti za dobrovolný příspěvek od Kč 10.— počínaje prostřednictvím sekretariátu Demokratické péče o uprchlíky, Praha I., Příkoppy 17. II/II. Bankovní poukazy na účet pošt. spoř. č. 51-041 České eskomptní banky a úvěrního ústavu, Praha, ve prospěch Demokratické péče o uprchlíky.

STŘIDÁNÍ GENERACÍ V HOSPODÁŘSKÉM ŽIVOTĚ. Včasné vystřídání staré generace mladou má ve všech povoláních velký význam. Nejvíce záleží na střídání vedoucích lidí. Problémem střídání vůdčích lidí v hospodářství zabývá se v posledním „Zlíně“ šéf Batových závodů, J. A. Baťa. Vidí v něm příčinu naší malé hospodářské průbojnosti a naší velké nezaměstnanosti. Píše mimo jiné: „Podívejte se na mnohé dnešní průmyslníky. Sem tam nějaký mladší člověk, jinak z 80—90 procent velmi staří lidé. Vzácní lidé, kteří vykonali veliká díla, ale které dnešní doba očividně tíží. Podívejte se na veřejné instituce. Lidé přes 70 let drží se jako „klišata“ svých vyseděných posic. Mají v hlavě představu, že se jich přece každý musí na všechno zeptat a že oni všechno musejí nejprve schválit . . . Starý člověk vesměs už nic nechce. Chce mít největší pokoj. Všecko co se hýbe, kdo něco chce, je mu na obtíž. Ale kam by se svět dostal, kdyby se měl hýbat jenom podle těch hlav, které si už ničeho nepřejí než jenom klidu a pokoje — pro sebe. — Věci, vědomosti, jmění, děti, podniky, odpovědnost. Jakmile už nestojí o to, aby na tomto světě něco o rozmnožoval, tož je slušné, aby nebránil jiným, kteří ještě mají do všeho chuť. Jsou časy, kdy to není ani tak příliš nebezpečné nechávat všechno při starém. Ale dnešní to nejsou. Dnes je zapotřebí mladých, protože je třeba dělat, jednat a rozhodovat.“

BANKOVNÍ DŮM

Petschek a spol.

PRAHA II

BREDOVSKÁ 18

ADRESA TELEGRAMŮ:
PETSCHKOMP

Evropský Literární Klub

má čest oznámit svým členům i široké veřejnosti československé, že právě zahajuje knihovnu

SLAVÍN

Shodou okolností vyjdou první svazky nové knihovny, věnované našemu věřejšku, ve dnech starosti o náš zítřek. Nechtěte tedy dosvědčit, že naše slovesná kultura je starobylá a cenná a že jí promlouvá národ, jež nikdy žádné obtíže a nebezpečství neodvrátilo od kulturní tvořivosti.

SLAVÍN má vytvořit výbor, který by v zhuťnělé, čtenářsky zajímavé a vědecky hodnotící zkratce poskytl výstižnou a postačující představu o bohatství, rázu, barvě, básnické i myšlenkové krásě naší starší literatury a o jejím uměleckém a myšlenkovém vývoji.

Problém je dokázati, že i naše kulturní minulost je živá, problém je přimět čtoucí národ, aby si vytvořil představu tradice našeho písemnictví, jako má představu o slavných památkách české architektury, a aby měl ve své knihovně jistý počet svazků, k nimž by se utíkal nejen z pocitů piety, ale také pro čtenářskou rozkoš.

Přísný a plánovitý výběr svazků je dílem redaktorů univ. prof. dr. Alberta Pražáka a docenta dr. Ant. Grundy, kteří dbali o to, aby autor, po případě pořadatel každého svazku, měl vřelý poměr k vybrané látce, a aby převedl její text do živého jazyka dneška.

Program prvních 12 svazků SLAVÍNA byl určen takto: J. Vilikovský, PRŮZA Z DOBY KARLA IV. Arne Novák-Zikmund Winter, ROZINA SEBRANEC. H. Traub, PAMĚTI J. V. FRÍČE. Albert Pražák, OBRANY ČESKÉHO NÁRODA A JAZYKA. Zd. Kalista, ČESKÉ BAROKO. M. Hýsek, SKOSENÉ MLÁDÍ. V. Jiráč, ČESKÝ BIEDERMEIER. A. Grund, KRATOCHVILNÉ ROZPŘÁVKY RENESANČNÍ. M. Weingart-V. Chaloupecký, STAROSLOVENSKÁ VZDELANOST. R. Urbánek, HUSITSKÁ POESIE. SLOVENSKO PŘED STO LETY. STAROČESKÝ CESTOVATEL.

Každý svazek vyjde ve vzorné knihomilské úpravě a bude bohatě doprovázen dobovou ilustrační výzdobou.

„Nevím, co bych Vám o edici SLAVÍN napsal jiného než, že bych už už chtěl mít některé knížky z uvedeného programu v rukou.“

Karel Čapek.

„Je v nich (v knihách SLAVÍNA) tolik krásného, že by z nich bylo možno sestaviti biblii ke každodennímu čtení.“

Dr. B. Němec, profesor Karlovy university.

„S Vaším vydavatel'ským plánem SLAVÍNA možno len vreló súhlasit.“

Milan Pišút.

Také svazky SLAVÍNA jsou vydávány na podkladě naší klubovní soustavy, jež se osvědčila do té míry, že je napodobena již v Jugoslavii, ve Francii a nejnověji dokonce i v Anglii, domovu knižních klubů. Dodnes nám získala 20.000 členů.

Vstupem do klubu lze si zajistit kromě nejnižší možné ceny knih a pohodlného placení pouhého příspěvku i ostatní členské výhody: knihomilský výroční tisk W. Shakespear, SEN NOCI SVATOJANSKÉ s osmi šestibarevnými přílohami K. Svolinského, měsíčník ELK, obrazový čtvrtletník, členská dividendu a jiné.

Bližší informace o knihovně SLAVÍN a o členských výhodách klubu získáte odesláním dole připojené poukázky.

EVROPSKÝ LITERÁRNÍ KLUB, PRAHA XVI., Přemyslova 16.

Poukázka na 1 obrazový prospekt o knihovně SLAVÍN. (Vyplňte laskavě a předložte svému knihkupci nebo pošlete EVROPSKÉMU LITERÁRNÍMU KLUBU, Praha XVI., Přemyslova 16/II. Dostanete jej zdarma. Jeho přijetí Vás k ničemu nezavazuje).

Jméno

Povolání

Adresa

(Prosíme zřetelně!)